

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**MESLEK LİSESİ VE ANADOLU LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN BAŞARI VE
BENLİK SAYGISININ KARŞILAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MELEK ZEYBEK

(Y1312.270013)

PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI

PSİKOLOJİ BİLİM DALI

TEZ DANIŞMANI: YRD. DOÇ. DR. GÜL ÇÖRÜŞ

MAYIS- 2016

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz Psikoloji Ana Bilim Dalı Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı Y1312.270013 numaralı öğrencisi **Melek ZEYBEK**'in "**MESLEK LİSESİ VE ANADOLU LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN BAŞARI VE BENLİK SAYGISININ KARŞILAŞTIRILMASI**" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 20.05.2016 tarih ve 2016/10 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından *uygunluğuna* ile Tezli Yüksek Lisans tezi olarak *kabul* edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi :31/05/2016

1)Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Gül ÇÖRÜŞ

.....
Gül Çörüş

2) Jüri Üyesi : Prof. Dr. Kadriye Esin CANTEZ

.....
Kadriye Esin Cantez

3) Jüri Üyesi : Prof. Dr. Halil EKŞİ

.....
Halil Ekşi

Not: Öğrencinin Tez savunmasında **Başarılı** olması halinde bu form **imzalanacaktır**. Aksi halde geçersizdir.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Meslek Lisesi ve Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Başarı ve Benlik Saygılarının Karşılaştırılması” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.
(28/06/2016)

Melek ZEYBEK

ÖNSÖZ

Birey çevresiyle etkileşime girdikçe, ortaya çıkan çeşitli hedeflerle karşılaşır. Bireyin bu hedeflerle tutarlı davranışlar geliştirerek söz konusu hedefleri gerçekleştirmesi ise başarılı olmasını ifade eder. Öğrenci için başarı, okul ortamında belirli bir ders ya da akademik programlardan alınan iyi notlar ve öğretmenlerin takdirlerini ifade etmektedir. Ailenin akademik başarı beklentileri, sosyal çevrenin bakış açısı, başarıya yüklenen anlamı büyük oranda etkilemekte ve bu durumun getirisi olarak başarısızlık ve başarılı olma durumu öğrencilerin kendileri ilgili algısında belirleyici olmaktadır. Akademik başarı ve benlik algısı arasında ilişki olup olmadığını inceleyen bu çalışma ile okul başarısının öğrencilerin kendileri hakkındaki algıyı ne kadar etkilediğinin önemini ortaya koymak ve bundan sonraki çalışmalara yarar sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu araştırmanın şekillenmesinde tüm akademik bilgisini yardımlarını, sonsuz desteğini hep yanımda hissettiğim; sabırlı, anlayışlı ve içten yaklaşımıyla uzak mesafelerden motive ederek çalışmanın başarılmasında büyük emeği olan tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Gül ÇÖRÜŞ'e en samimi teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmamı tamamlama sürecinde karşılaştığım zorlukları aşmak için bana yol gösteren ve jüri üyesi olmayı kabul ederek beni onurlandıran değerli hocalarım Prof.Dr. Halil EKŞİ ve Prof. Dr. Esin CANEZ 'e teşekkürü bir borç bilirim.

Araştırmamın her aşamasında manevi desteğini esirgemeyen her zaman en büyük destekçim dostum Uzm. Psk. Dan. Zehra TOKCAN'a çok teşekkür ederim.

Beni ben yapan, bütün yaşamım boyunca manevi desteklerini sürdüren eğitim hayatımın en büyük destekçileri olan aileme ve yüksek lisans eğitimim için beni yüreklendiren ablam Dilek AYDEMİR'e en içten teşekkürlerimi sunarım.

MAYIS 2016

Melek ZEYBEK

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xi
ŞEKİL LİSTESİ.....	xiii
ÖZET.....	xv
ABSTRACT	xvii
1 GİRİŞ	1
1.1 Problem.....	3
1.1.1 Araştırmanın Amacı	4
1.1.2 Alt Amaçlar	4
1.1.3 Sınırlılıklar	4
2 LİTARATÜRÜN GÖZDEN GEÇİRİLMESİ.....	5
2.1 Başarı.....	5
2.2 Akademik Başarı	6
2.2.1 Akademik başarı ve başarı algısı.....	6
2.2.2 Akademik başarıyı etkileyen faktörler	7
2.2.2.1 Psikolojik faktörler.....	8
2.2.2.2 Çevresel faktörler	9
2.3 Benlik	11
2.3.1 Benlik Kavramı	11
2.3.1.1 Benlik kavramının boyutları	15
2.3.2 Benlik Gelişimi	18
2.3.3 Benlik kavramının yaş ve cinsiyetle ilişkisi.....	19
2.3.4 Benlik saygısı	21
2.3.5 Benlik saygısının gelişimi.....	23
2.3.5.1 Çocukluk döneminde benlik saygısı gelişimi	24
2.3.5.2 Ergenlik döneminde benlik saygısı gelişimi	26
2.3.5.3 Yetişkinlik döneminde benlik saygısı gelişimi	29
2.3.6 Benlik saygısı düzeyleri	30
2.3.7 Benlik saygısını etkileyen faktörler	30
2.3.7.1 Sosyoekonomik düzey	31
2.3.7.2 Cinsiyet	31
2.3.7.3 Yaş	32
2.3.7.4 Beden imajı	32
2.3.7.5 Sosyal ilişki ve beceriler	33
2.3.7.6 Aile.....	34
2.3.7.7 Başarı.....	36
3 YÖNTEM	38
3.1 Araştırmanın Yöntemi	38

3.2	Örneklem	38
3.3	Ölçüm Araçları	39
3.3.1	Sosyo-demografik bilgi formu	39
3.3.2	Rosenberg benlik saygısı ölçeği	39
3.4	İşlem	40
4	BULGULAR.....	42
4.1	Hipotezler	42
4.2	Katılımcıların Özelliklerinin incelenmesi	43
4.3	Güvenirlilik.....	47
4.4	Benlik Saygısına Etki Eden Değişkenlerin Belirlenmesi	47
5	TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER.....	60
5.1	Tartışma	60
5.2	Sonuç	70
5.3	Öneriler.....	71
	KAYNAKLAR.....	74
	EKLER.....	82
	ÖZGEÇMİŞ.....	86

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 4.1: Katılımcıların Sosyo Demografik özellikleri	43
Çizelge 4.2: Katılımcıların Diğer Özellikleri	45
Çizelge 4.3: Cinsiyet ve Benlik Saygısı	47
Çizelge 4.4: Sınıf ve Benlik Saygısı	48
Çizelge 4.5: Kardeş Sayısı Ve Benlik Saygısı.....	48
Çizelge 4.6: Doğum Sırası Ve Benlik Saygısı.....	49
Çizelge 4.7: Anne Eğitim Ve Benlik Saygısı	50
Çizelge 4.8: Baba Eğitim Ve Benlik Saygısı.....	51
Çizelge 4.9: Gelir Düzeyi Ve Benlik Saygısı	52
Çizelge 4.10: Ortalama Başarı düzeyleri ve Benlik Saygısı arasındaki ilişkinin araştırılması.....	52
Çizelge 4.11: Arkadaşlarınız arasında sevilir misiniz? Ve Benlik Saygısı	55
Çizelge 4.12: Kendinizi Genelde Değerli Buluyor Musunuz? Ve Benlik Saygısı	56
Çizelge 4.13: Hayatınızdan memnun musunuz? Ve Benlik Saygısı	57
Çizelge 4.14: Hipotez Tablosu	58

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 4.1: Ortalama Başarı düzeyleri ve Benlik Saygısı.....	53
Şekil 4.2: Okul Türü ve Benlik Saygısı.....	54

MESLEK LİSESİ VE ANDOLU LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN BAŞARI VE BENLİK SAYGISININ KARŞILAŞTIRILMASI

ÖZET

Başarı kavramı ve bu yönde her geçen gün artan baskı günümüz insanları üzerindeki en büyük sorunlardan birisidir. Bu baskı ve sorunlar küçük yaşlardan itibaren başlamakta ve gelecek nesilleri olumsuz etkilemektedir.

Bu durumun ele alındığı halî hazırdaki araştırmanın birinci bölümünde kavramsal bir giriş yapılarak başarı ve akademik başarı kavramları ele alınmış ve akademik başarıyı etkileyen faktörlere detaylı şekilde değinilmiştir. Ayrıca, birinci bölümde benlik kavramına da değinilerek, bireyler üzerindeki etkilerinden ve benlik saygısının gelişiminden bahsedilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde literatür bazında bahsedilenler araştırma verilerinin sinaması yapılarak desteklenmiştir.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise elde edilen araştırma bulguları, gerçekleştirilen literatür taraması bağlamında gözden geçirilerek, çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Başarı, akademik başarı, benlik kavramı, benlik saygısı.*

COMPARISON OF VOCATIONAL HIGH SCHOOL AND ANATOLIAN STUDENTS' SUCCESS AND SELF-ESTEEM

ABSTRACT

The concept of success is one of the biggest problems of today and has an increasing pressure on people day by day. The concept has a negative impact on future generations and the problems beginning from a young age.

In the first section of the work academic achievement and success are discussed in detail by making a conceptual introduction to present the concepts of the factors that affect academic success. In the first chapter while referring to the effects on the individuals' self concept and self-esteem development are discussed.

In the second part of the study, the analysis of research data was also supported by the review of the literature.

In the third and final section of the study the research findings were discussed in the light of the literature review and several suggestions were recommended.

Keywords: *Success, academic success, self-concept, self-esteem.*

1 GİRİŞ

Rekabet aynı konum, aynı seviyedeki bireylerin birbirleri arasında aşağıda kalmama hatta daha üstün şekilde konumlanması isteği ile olmaktadır. Çocuklarda da rekabet olgusu taklit ve benlik eğiliminin ortaya çıkmasıyla başlamaktadır. Aradaki rekabetten dolayı aynı seviyede bile olsa çocuğun kendini değersiz hissetmesiyle başarısızlıklar söz konusu olabiliyor. Çocuğun gayretinin önünü kesecek bu durumlar rekabetin zararlı bir olduğuya dönüşmesine sebep olmaktadır.

Günümüz şartlarında rekabet, küçük büyük demeksizin hayatımızın her alanında her kesimini kapsamaktadır. İlkokul çağlarında başlayan bireyler arası rekabet, iş hayatına taşınmakta, sosyal hayata yansımakta, bir ömür sürmektedir. İlkokul çağındaki çocuklar başarılarına göre değerlendirilmekte, yaşlılarıyla kıyaslanmaktadır. Bu tutum şüphesiz çocuklar üzerinde baskı oluşturmakta, geçiş sürecindeki çocukları olumsuz etkilemektedir. Eğitim hayatına, sosyal çevreye, aile yapısına göre değişiklik gösteren başarı ölçütü evrensel boyutta da kıyaslanan bir kavramdır.

Rekabeti öne çıkartabilecek en uygun ortamlardan biri eğitim ortamıdır. Eğitimin her geçen gün öne çıkmasıyla beraber aynı düzeydeki bireylerin farklılaşmasında etkili faktörlerden biri olmaktadır. Okullardaki sınav sistemleri ve ülkedeki geneli yapılan sınavlar bu rekabeti tetikleyen unsurlardır. Ülkemizdeki mevcut eğitim sisteminin yaratıcılığa teşvik eden bir ortam olmaması, çocuğun bu düzene zorunlu olarak adepte olmasını istemektedir. Çocuk ya bu düzeni kabul edip uyum sağlamaya çalışır ya da tamamen reddedip kaçış arayabilmektedir. Ebeveynlerin çocukları doğru yönlendirmesi olmaması durumunda da çocuğun kendini değersiz hissetmesi söz konusu da olabilmektedir. Sağlıklı özgüven gelişimlerinin olabilmesi için rekabet olgusuna dayalı böyle bir sistemin terk edilerek, çocuğun ne olursa olsun sevileceği, değerli olduğu güveni verilmesi gerekmektedir.

Çocukların gelişimi sırasında rekabet ortamına dayalı sınav sistemleriyle seçilen grupların başka okullarda, başka ortamlarda toplanılması ile çocukların benlik saygılarına olan durumları değişebilmektedir. Bu çalışmada da problem olarak, meslek lisesi öğrencileri ile anadolu lisesi öğrencilerinin benlik saygısı ve benlik saygısı gelişimi arasında fark olup olmadığının tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu konuya yönelmenin nedeni eğitim türünün benlik saygısı üzerinde etkisinin araştırılmak istenmiştir. Duyarlı ailelerin pozitif benlik saygısı eğitim hayatlarında çocukları başarıya götürmektedir. Yüksek benlik saygısı olan çocuklar başka bireylerin fikirlerini ve hareketlerini pozitif etkileyerek bunu belirli şekilde gösterebileceklerdir. Bu çocuklar ayrıca, duygusal iletişimleri güçlü olduğu için hayal kırıklıklarına hoşgörüle yaklaşmaktadırlar. Ayrıca, yeni durumlara karşı dirençlidirler ve emin şekilde duruma yaklaşırlar.

Kişinin kendini olduğu gibi kabul etmesi, güvenmesi saygı duyması, biçimde anlatıldığı duygulara benlik saygısı olarak adlandırılmaktadır. Kişinin kendisini kabul etmesiyle bireyin güçlü ve zayıf yanlarını dengelemesinde başarılıdır. Her insan mükemmel olamayacağı gibi zayıf yönlerini kabul edip bunu başarılı yönleriyle dengeleme başarısı benlik saygısındaki özgüvenine dayanmaktadır. Saygı duyulan birey kıymetli olduğunu hisseder iç ruhiyeti ve dış çevreden gelebilecek iyi ya da kötü durumlara karşı güçlü durmasını sağlamaktadır.

Benlik saygısı düşük olmasında; ailelerin aşırı eleştirmesi, çocukluk döneminde hayatı boyunca etkisi hissedilebilecek kayıplar, aile tarafından gerçekleşen tacizler, aile içinde alkolizm ve kötü madde kullanımları, ailenin çocuklara yeteri miktarda ilgi göstermemesi, ailenin çocuklarını istemediği bildirmesi ve şımartılma seviyesindeki ailelerin çocukların her yaptığını kabul etmesi sebep olabilmektedir.

Benlik duygusunu artıran sebeplerde temel ihtiyaçlar olan fizyolojik yiyecek su gibi gereksinimler, barınma ihtiyacı, sevgi ve saygı gereksinimleri ile artırılabilir. Bunların en önemli unsurlarından biri de kişinin bir olay, durum veya sosyal ortamda başarı elde etmesi veya eş düzeyine göre üstünlük sağlama durumu başarıdır.

Başarı ile benlik saygısı arasındaki birbirlerini besleyen bir ilişki vardır. Her çocuğun kendine özgü yeteneklerinin olduğunu kabul edip birey olarak görülen

çocuğun benlik saygısı yüksek olacak. Bu da çocuğun başarısının en önemli etkilerden biri olacaktır. Bu çalışma ile temel amaç meslek lisesi ve anadolu lisesi öğrencileri arasındaki başarı-benlik saygısı ilişkisinin karşılaştırılması şeklindedir.

1.1 Problem

Çalışmanın problemi, meslek lisesi öğrencileri ile anadolu lisesi öğrencilerinin benlik saygısı ve benlik saygısı gelişimi arasında fark olup olmadığının tespit edilmesidir. Bu konuya yönelmenin nedeni eğitim türünün benlik saygısı üzerinde etkisinin araştırılmak istenmesidir.

Süleyman Demirel Üniversitesi'nde yapılan bir araştırmada eğitim gören ikiyüzseksen beş öğrenci katılmıştır. Sonucunda elde edilen veriler incelendiğinde; cinsiyet, yaş medeni durum ve eğitim durumları arasında anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir. Bunun yanı sıra erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre daha düşük bir benlik saygısı olduğu görülmüştür. Benzer bir sonuç bekar olan katılımcıların evli olanlara göre daha düşük benlik saygısı olduğu görülmüştür. Yaş olarak bakıldığında 27 ve üstü yaşa sahip grubun daha iyi bir benlik saygısı olduğu görülmüştür. Bununla birlikte en düşük benlik saygısına hazırlıkta okuyan öğrencilerinin yüksek benlik saygısına ise lisans üstü eğitim yapan öğrencilerin sahip olduğu görülmüştür. Buradan yola çıkarak katılımcıların eğitim düzeyi arttıkça benlik saygısının da yükseldiği sonucuna varabiliriz. Kişilerin eğitim seviyesinin yükselmesi benlik saygısını olumlu yönde etkilemektedir sonucuna varılmıştır.

Başka bir çalışmada ise farklı sosyal ve ekonomik farklılıkları olan lise öğrencilerinin benlik saygısı düzeyleri incelenmiştir (Balat ve Akman,2004). Araştırmanın örnekleme grubunu dört yüz seksen iki lise öğrencisi oluşturmuş, öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri benlik saygısı ölçeği kullanılarak değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucunda lise okuyan ergenlerin benlik saygısının yüksek olduğu görülmüştür. Araştırmada cinsiyet, ekonomik düzey ve yaşın benlik saygısı üzerinde etkilerine bakılmıştır. İki veya daha çok değişkenin birlikte değişmesi veya belirli oranlarda birbirlerini etkilemesi olan ilişkisel tarama yöntemi, bu araştırmada öne çıkmaktadır. Sosyo-demografik yapı ve benlik saygısı ölçeği kullanılmıştır.

1.1.1 Araştırmanın Amacı

Başarı ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin ele alındığı bu çalışmada temel amaç meslek lisesi ve anadolu lisesi öğrencileri arasındaki başarı-benlik saygısı ilişkisinin karşılaştırılmasıdır.

1.1.2 Alt Amaçlar

Bu çalışma ile birlikte öncelikli olarak başarı ile benlik algısı arasındaki ilişkinin bulunulması amaçlanmaktadır. Bundan yola çıkarak benlik saygısını ve başarıyı etkileyen faktörler incelendiğinden bu faktörlerin etkilerinin de ortaya konulması gerekmiştir. Bu çalışmadaki temel amaç olan anadolu lisesi ve meslek lisesi öğrencilerinin başarı-benlik saygısı ilişkilerinin karşılaştırılması da gerçekleştirilecektir. Bu doğrultuda da farklı kurumlardaki farklı koşulların boyutları ortaya konulacaktır.

1.1.3 Sınırlılıklar

Taraması gerçekleştirilen kaynakların konuyu açıklayıcı ve gerçekçi bilgilere yer verdiği varsayılmaktadır. Bu çalışma, gerçekleştirilen taramaların yanı sıra kişisel gelişim doğrultusunda sunulan bilgiler ve ankete katılan öğrencilerin görüşleri ile sınırlıdır.

2 LİTARATÜRÜN GÖZDEN GEÇİRİLMESİ

2.1 Başarı

Başarılan iş, üstesinden gelme olarak tanımlanmakta olan başarı kavramının (TDK:2016) bilimsel anlamda bir çok tanımı bulunmaktadır. Yapılan işlerin mükemmel olması ve/veya işlerin daha iyi yapılması için gösterilen çaba da başarının tanımı olarak ele alınabilmektedir (McClelland ve Koestner, 1992).

Başarılı olma, eş düzey bireylerden üstün olma da başarı olarak adlandırılabilir. Başarılı insan arkadaşlarının saygısını kazanmış veya çok para kazanmış veya bilir kişilerle onaylanma gibi bir çok faktörü de bulunmaktadır.

Bir başka yorumla, başarıdaki beş önemli etkeni olarak isteklenme, donanım, yapabilme gücü, değerlendirme ve düzeltme maddeleri sayılmaktadır. İsteklenme başarılı olma güdüsünün ilk adımıdır. Hedeflenen şeyin yapılma isteği ve motivasyonu açıktır. Donanım ile hedeflenen durumun başarı ile sonuçlanması için planlı disiplinli çalışmanın ön koşulu olmaktadır. Yapabilme gücü uygun düzeyde, uygun zamanda ve konuya özel ayrıntılı çalışma ortaya konmaktadır. Değerlendirme ile objektif olarak analiz edilerek başarı yolunda ne aşamada olduğu, neyin doğru yapıldığı ve neyin yapılmadığına dair bilginin analiz edilmesidir. Düzeltme ile de analiz sonucundaki durum ile hedeflenen yol arasındaki uygun olmayan gidişatın yanlışların düzeltilmesidir (Kurt, 2012:83).

Başarı güdüsü, beklenen durumlardan daha çok merakın, rekabetin veya bireyin kendi kendine yetme inancının gibi kaynaklara da dayandırılabilir. İnsanların bir şeyler yapmaya iten bu tip davranışları belirleyen farklı 3 etmenden bahsetmektedir. Bunlar; başarıyı umma ve başarısız olma korkusu arasındaki ilişkide başarılma ve başarılı olamamadan kaçınma gereksiniminin gücüne bağlı olma, yüksek seviyede güdülenmiş başarılı kişi karmaşık bilişsel stratejiler kullanılması ile zor görevlerden hoşlanılması ve bir diğer unsur olarak da

dürtülerin sonuçlarının ne kadar çekici olduğu ile olan etkiler söz konusudur (Clayton, 2016).

2.2 Akademik Başarı

Eğitim, insanlık için ekonomik olarak pahalı ve aynı zamanda uzun vadede sonuçlanan temel olması gereken bir yatırım olarak görülmektedir. Bundan kaynaklı olarak her toplum, sınırlı ekonomik kaynaklarını kullanarak planlayıp gerçekleştirdiği eğitim yatırımlarının istenilen düzeyde olup olmadığını kontrol etmek ve çıkan sorunlara çözüm bulmak durumundadır.

Birey çevresiyle etkileşime girdikçe, ortaya çıkan çeşitli hedeflerle karşılaşır. Bireyin bu hedeflerle tutarlı davranışlar geliştirerek, söz konusu hedefleri gerçekleştirmesi ise bireyin başarılı olmasını ifade eder. Başarı ile ilgili birçok araştırmacının tanımlarını sıralayabilmek mümkündür. Ancak, hemen hemen tüm tanımlarda dikkat çeken nokta öncelikle bireyin gerçekleştirmesi gereken bir hedefin bulunması ve bu hedefi gerçekleştirme konusunda çaba sarf etmesidir.

Başarı istenilen bir hedefe ulaşma yönünde bir ilerlemeyi ifade eden bir tanımdır. Başarı, okul içinde akademik derslerden öğrencinin ne düzeyde faydalandığının bir göstergesidir. Başarı geniş kapsamlı tanımlamaları yapılmakla birlikte eğitim de başarı okulda okutulan derslerden aldıkları notları ifade eden akademik başarı kastedilmektedir (Carter and Good, 1973 akt. Keskin ve Sezgin, 2009:5).

2.2.1 Akademik başarı ve başarı algısı

Başarı kavramı istenilen bir sonuca ulaşmayı anlatan bir tanımdır. Akademik başarı, bireyin bedensel ve duygusal gelişimi dışındaki alanlarda görülen davranış değişimidir (Keskin ve Sezgin, 2009:5). Akademik olarak başarılı, nitelikli insan gücü potansiyelinin bir toplumun ilerlemesinin en temel unsur olduğu kabul görmektedir. Farklı nedenlerle ortaya çıkan akademik başarısızlık, okulu bırakma, istenilen düzeyde başarılı olmama, istenilen düzeyde ve kaliteli iş gücünün ülke kalkınmasına zamanında katılmasına engel teşkil etmektedir (Keskin ve Sezgin, 2009:5).

Öğrenciler derslerine düzenli katılma, sınavlara gerektiği gibi hazırlanma, ve ders dışında açılan diğer kurslara katılma ve zamanını yağacağı başka işler için iyi bir şekilde planlamak zorundadır(Erdem ve diğerleri, 2005:174). Öğrencinin akademik başarısı üzerinde etkili olan birçok değişken vardır. Öğrenme değişkeni olarak da adlandırılan bu değişkenler, tümüyle fizyolojik, psikolojik ve toplumsal durum ve koşullarla alakalıdır.Bu değişkenleri öğrencinin, başarısını olumlu veya olumsuzluk bakımından etkiler (Keskin ve Sezgin, 2009:6).

Akademik başarı genellikle, öğrencinin bedensel ve duyuşsal gelişiminin dışında kalan, bütün program alanlarındaki davranış değişmelerini ifade eder (Ahmann ve Glock, 1971 Erdoğan, 2006:98). Okuldaki derslerde sağlanan davranış değişiklikleri sadece bilişsel beceriler değildir. (Julian ve ark.,1972 akt. Erdoğan, 2006:98).

Başarıya yönelik yapılmış olan ilk araştırmalar bilişsel değişkenler üzerine odaklanmış ancak başarının tam öngörüsünü sağlayabilecek bir bilişsel değişkenler kümesine ulaşılamamıştır. Daha sonraki araştırmalarda başarıyı daha iyi öngören değişkenlerin belirlenebilmesi için bilişsel olmayan değişkenler de incelenmeye başlanmıştır (Tanchareonrat, 1988: 29).

Akademik başarıyı değerlendirmenin en somut yolu notların ve ağırlıklı genel not ortalamasının kullanımınıdır. Notlar konuyu öğrenme ve performansa yönelik çabaları ifade eden sembollerdir (Green, 2000:24).

2.2.2 Akademik başarıyı etkileyen faktörler

Ülkemizde akademik başarı konusunda yapılan araştırmaların geneli sayısal verileri ifadesi şeklinde olur.

Öğrencilerin başarılarını etkileyen etmenleri iki temel başlıkta toplayabilmek mümkündür.

Bunlar:

Psikolojik Faktörler,

Çevresel Faktörler

2.2.2.1 Psikolojik faktörler

Bireyin sahip olduğu özellikler, onun ders başarısında önemli bir yer tutmaktadır. Açıkgöz'e (2007: 48) göre öğrencilerin okula girdiklerinde sahip olduğu özellikleri farklı olduğu için öğrenme-öğretme süreçlerindeki konumları ve bu süreçlerin sonundaki başarı durumları da farklılık göstermektedir. Açıkgöz (2007: 48) bu duruma ilişkin verdiği bir örnekte, tahtada çözülen bir problem örneğini, bu örnekle ilgili açıklamaları, her öğrencinin aynı şekilde algılamayacağını, dolayısıyla bu örnekten aynı derecede yararlanamayacağını belirtmiştir.

Bireylerin zekâ düzeyleri, güdülenmeleri, öğrenme stratejileri, tutumları vb. bireysel özellikleri, doğrudan ya da dolaylı olarak başarıyı etkileyebilmektedir. Bireyin başarısına önemli ölçüde etki eden "Zekâ" ya ilişkin literatürde oldukça farklı bakış açılarından kaynaklanan farklı tanımlamalar söz konusudur. Bu araştırmanın odağından sapma kaygısı nedeniyle, uzun zamandır tartışılan ve tartışılmaya da devam eden bu konuya değinilmemesinin daha uygun olduğu düşünülmektedir. Ancak zekâyâ ilişkin bugüne kadar geliştirilen farklı tanımlar arasında birkaç benzer nokta dikkat çekmektedir. Bu benzerlikler, zekânın bireyin sahip olduğu potansiyeli ile bu potansiyelden yararlanarak yeni durumlara uyum sağlayabilmesi ve karşılaştığı sorunlara çözüm bulabilme yeteneği olarak özetlenebilir. Sözü edilen bu durumlar bireyden bireye farklılık göstermekte ve okul başarısına etki etmektedir.

Bireyin başarısında etkili olan diğer bireysel özellik ise güdülenmedir. Baltaş, başarı güdüsünü, kişinin yaptığı işi sürekli olarak en iyi yapma arzusu, yapılan her işte mükemmel olma çabası olarak ifade eder (Baltaş, 2015).

Baltaş, başarı güdüsü yüksek bir bireyin özelliklerini şöyle tanımlamıştır:

"Yaptığı işte somut sonuçlar almak ister.

Başarı güdüsü yüksek bir bireyin yukarıda sözü edilen özelliklerinin bir sonucu olarak yüksek başarı göstermesi beklenmektedir. Başarıya ilişkin bireysel özelliklerden diğeri ise öğrenme stratejileridir.

Açıkgöz'e (2007: 49) göre kavrama/hatırda tutma, geri getirme/kullanma, planlama ve zamanlama, konsantre olma ve yönetme gibi etkili öğrenme stratejileri, öğrenmeyi geliştirerek başarının artmasına katkı sağlamaktadır.

Son yıllarda, bazı bilim adamları (Goleman, 1995; Cherniss, 1998; Mayer ve Cobb, 2000; Corso, 2001; Parker, 2002; Elias ve ark., 1997), duygusal zekânın da akademik başarıyı etkileyen faktörlerden biri olduğunu söylemektedir. Literatürde, duygusal zekâ ve yetişkin başarısı üzerine çalışmalar daha yaygın olmakla birlikte, çocukların okulda başarılı olabilmek için bilişsel becerilerden daha fazlasına ihtiyaç duyduklarının anlaşılmasına paralel olarak duygusal zekâ ve akademik başarı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar yapılmaya başlanmıştır.

Hayat başarısındaki bireysel farkları açıklamada anahtar olarak nitelendirilen duygusal zekâyâ, eğitim alanında yeterince önem verilmemiştir (Mehrabian, 2000). Ancak son yıllarda bu alandaki çalışmalarda artış vardır. Duygusal zekâyâ akademik başarının incelendiği çalışmaların birçoğunda (Parker, 2002; Parker ve ark., 2004) duygusal zekâyâ akademik başarı arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. duygusal zekânın akademik başarıyı yordamada kişilik ve zekâ değişkeninden daha güçlü olduğunu bulgulamışlardır. Ancak birkaç çalışma (Newsome, Day ve Cotana, 2000; Shaikh, 2004) duygusal zeka ve başarı arasında anlamlı bir ilişki bulgulamamıştır.

2.2.2.2 Çevresel faktörler

Öğrencilerin başarılarını etkileyen bir diğer önemli faktör ise aile ortamıdır. Cüceloğlu'na göre (2006: 212), aile içerisindeki iletişim ve etkileşim biçimi çocuğun başarısını olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Cüceloğlu (2006: 212) çocukların başarılı olması için, ailelerin öncelikle çocuğa saygı duymaları gerektiğini ifade etmiştir. Bunun için, ailelerin çocuğun bulunduğu her ortamda onun sınırlarına ve sorumluluklarına saygı göstermelerinin, çocuğun yerine karar vermemelerinin, konuştuğu zaman onu dinlemelerinin, düşünce ve duygularını yargılamamalarının, olayları onun gözüyle görmelerinin, çocuğu destekleyen bir ortam yaratarak onun başarısını olumlu yönde etkileyeceğini savunmuştur.

Ev ortamının zengin olanaklar sunması ile ilgili çok değişken vardır. Bazı evler çocuklara “ekonomik sermayeye” dayalı deneyimler (bilgisayar, oyun, kitaplar) sunarken, bazıları “insan sermayesini” (ödeve yardım eden ebeveynler), kimisi de “sosyal sermaye” (sosyal bağlantılarla ebeveynlerin çocukları takımlara ve diğer

etkinlere sokması) sağlar. Bazı evlerde ise bunların biri ya da daha fazlası eksiktir. Ev ortamında hem gelişim bakımından hem de çocuğun başarısını olumlu etkileme yönünde önemli etkenler arasında, ebeveynlerin duyarlılığı, disiplin tarzı, çocuğun ilgisi, evdeki düzen, uyarıcıların varlığı sayılabilir (Schunk, 2009: 302). Fan ve Chen (2001) ebeveyn katılımı ile çocukların akademik başarısının ilişkisi ile ilgili yapılmış araştırmaların analizini yapmışlardır. Sonuçta, ebeveynlerin çocuklardan beklediği akademik başarı ile bilişsel ilerleme arasında olumlu ilişki bulunmuştur (Schunk, 2009: 303).

Johnson ve Johnson (2000; Akt: Yılmaz, 2001), öğrenme ortamlarının üç kategoriye ayrılabilceğini belirtmektedirler:

Öğrencilerden bir grubun kaybettiği başka grubun kazandığı hangi grubun en iyi olduğunun belirlendiği yarışmaya dayalı öğrenme ortamı.

Başkalarının ne yaptığıyla ilgilenilmediği her öğrencinin kendi amaçları ve hedefleri için tek başına çalıştığı bireyselci öğrenme ortamıdır.

Sonuçta grup üyelerinin birlikte kazandığı veya birlikte kaybettiği birlikte çalışılan iş birliği temalı öğrenme ortamıdır.

Açıkgöz, (2007:53) okul başarısızlığının nedenlerini aktif öğrenme açısından incelemiştir. Öğrenme ortamında aktif bilgi işleme fırsatının yokluğu, öğretimin farklı öğrenciler için farklı biçimlerde tasarlanamaması, başarısızlıktan korkma, öğrencinin öğrenme sürecinin sorumluluğunu taşıyamaması, sosyal etkileşimin yokluğu, yalnızca akademik başarıya odaklanmışlık, öğrenilenler arasındaki kopukluk, olumsuz düşünce algı ve beklentileri gibi nedenlerin okul başarısızlığına etki ettiğini belirtmiştir.

Bir öğrenme ortamında, en önemli kişi kuşkusuz öğretmendir. Öğrenme ortamlarının beklenenleri gerçekleştirebilmeleri için öğrenciler arasındaki etkileşimi olumlu yönde düzenlemesinin yanı sıra, kendisi ile öğrenciler arasındaki ilişkileri de olumlu yönde düzenlemesinde yarar bulunmaktadır. Öğretmenin öğrencilere yönelik tutum ve davranışları öğrencilerin ders başarılarını doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyebilmektedir.

Okulun fiziksel olanaklarının da sağlıklı bir öğrenme ortamının oluşması için önemli bir yerinin olduğu düşünülmektedir. Okulun araç-gereç ve altyapı yeterliğinin de öğrenme ortamının iyileştirilmesine olumlu katkı sağlayacağı

düşünülmektedir. Öğrencilere okulda ya da okul dışında verilen rehberlik etkinlikleri, öğrencilerin kişisel gelişimlerini olumlu yönde etkilediği gibi, okul başarılarını da olumlu yönde etkileyebilmektedir. Bu etkinlikler, öğrencilerin kişisel gelişimlerini olumlu yönde etkilediği gibi, okul başarılarını da olumlu yönde etkileyebilmektedir.

Akademik başarı ile akademik benlik kavramı arasındaki ilişkilerin incelendiği araştırmalar; söz konusu değişkenler arasında olumlu bir ilişki bulunduğunu ve öğrencilerin okuldaki başarısını etkileyen en önemli faktörün, akademik benlik kavramı olduğunu göstermektedir (Karasakaloğlu ve Saracaloğlu, 2009: 346).

2.3 Benlik

2.3.1 Benlik Kavramı

Benlik, bireyin kendi hakkında edindiği en önemli inançlarının tamamıdır (Kırel ve ark., 2013: 147). Benlik saygısı ise gerçekte bir histir. Birey,duyguları, düşünceleri ve inançları olan karmaşık bir varlıktır(Gün, 2006: 65-66). Bu nedenle benlik saygısı genel bir kavram değil kişisel olarak değişiklik gösteren bir örüntüdür. Bireye göre değişiklikler gösterse de; sosyal çevrenin kabul ettiği ve bundan övünme isteği, kişinin kendini faydalı hissetmesi bulunduğu ortamda umursanma etkili ve yeterli hissetme duygularını kapsar. Bu yüzden benlik saygısının daha iyi anlaşılabilmesi için kişilik kavramı ele alınmalıdır. Belli başlı kişilik kuramları şu şekildedir;

Freud'un kişiliğin yapısı, örgütlenmesi ve gelişimine ilişkin kuramsal yaklaşımları; Topografik Kişilik Kuramı ile başlar. Bu kuramda insan davranışlarının bilinçten öte, bilinç altı ile ilişkili olduğunu vurgular. Bireyin herhangi bir anda farkında olduğu bölge bilinç, bireyin dikkat zorlayıp hatırlayabildiği bölge bilinç öncesi, hiçbir şekilde hatırlayamayacağı ve insanın içinden gelen doyurmak istedikleri arzu, istek ve duyguların olduğu bölge ise bilinç dışıdır. Bilinç dışının insan davranışlarını sürekli etkilediğini savunur. Freud'un bir diğer kuramı ise Yapısal Kişilik Kuramıdır (Yeşilyaprak, 2004:114-115). Bu kurama göre kişilik yapısı üç ana sistemden meydana gelir. Bunlar id (bilinçdışı), ego (bilinç), süper ego (bilinç öncesi) dur. Her davranış bu sistemler aracılığı ile oluşur. İd; kişiliğin ilkel yönüdür. Temel biyolojik ihtiyaçlardan

meydana gelir. Haz ile çalışır ve istemez sürekli doyum arar. Toplumsal kurallarla ilgilenmez. Gizil güçlerin ve ruhsal enerjinin kaynağıdır. Ego; idden sonra gelişen ve gerçeklik ilkesine göre işlev gören kişilik yönüdür. Doyum isteyen idi toplumsal değerlere uydurur. Ego yönetici kısımdır. İdden gelen istekleri doğru ortam gelene kadar bastırabilir. Bu olaya gerçeklik sınaması denir ve sosyo-kültürel koşullara uygun davranışın oluşmasını sağlar. Bu zor bir iştir. Çünkü ego idin bir parçasıdır ve gücünü ondan alır. Fakat idin ihtiyaçları hem ego ile hem de süper egonun istekleri ile çelişir. Kısaca farklı iki talebi dengeleyip, uyumu sağlamak, kişiliğin bütünlüğünü korumak egonun görevidir. Toplumsal yaşama bağlı olarak idden ayrılıp, gelişen üçüncü kişilik boyutu süperegodur.. Çocuğa artık yaptığı kötü davranışın yanlışlığının söylenmesine gerek kalmaz çünkü bunu artık çocuğun süperegosu yapar. Süperego toplumsal beklentilere karşı olan davranışların cezalandırılacağını bilir. Sağlıklı ve gelişmiş süperego mükemmel olma ilkesine göre işler ve egoyu gerçekçiliğe yönlendirir. Yani süperego idin isteklerini toplumsal amaçlara yönlendirip, doyumunu sağlar (Aydın, 2001:92-94).

Carl Gustave Jung (1875-1961) Freud ile birlikte çalışmıştır ve kendi kişilik kuramını oluşturmuştur. Freud'dan farklı olmak üzere egoyu ikiye ayırır. Bunlar kişisel bilinçdışı ve ortak (kollektif) bilinçdışıdır. Kişisel bilinçdışı bastırılmış, unutulmuş olanken; ortak bilinçdışı daha toplumun ortak anı ve yaşanmışlıklarından oluşmuş düşünce ve davranım kalıplarıdır. Bu kalıplara arketip adını vermiştir (eski devirdeki kabile savaşlarından kahramanlık arketipi gibi). Kişilik belirleyici arketipler bulunur bunlardan en önemlisi bireyin iç benliğini saklayan maske (persona) arketipidir. Maske ve dışarı yansıtılan özellikler arası farkın olması kişilik bozukluğuna sebeptir. Kadın, erkek kişiliğinde görülen arketipler sırası ile anima, animustur. Her erkekte bir kadınsı yön, her kadında bir erkeksi yön olduğunu savunur ve erkekteki hassas davranışlar animanın, kadındaki saldırgan davranışlar animusun dışavurumudur. Seçilen eşler de bilinçdışında anima ve animusun yansımasıdır. İlgi yönünü de içe dönüklük ve dışa dönüklük olmak üzere ikiye ayırmıştır. Her birey iki ilgi yönünü de taşır ama bir yön daha baskındır. İçedönük tip (içe dönüklük), kendi dünyasında kapalıdır, kendi ile ilgilenir, sosyal değildir ve özgüven (benlik saygısı) problemleri yaşar, ortama uyumda zorlanır, toplumsal kuralları

özümsemeye sıkıntı yaşar. Dışa dönük tip (dışa dönüklük) sosyaldır, çevre ile iyi ilişkiler kurar ve uyumludur, çevresine değer verir, davranışlarını çevresine göre düzenler, dış dünya ilgisini çeker, toplumsal kurallara uyum sağlar (Tuna ve Kayaoğlu, 2013:73-79).

Alfred Adler (1870-1931) insanların olumlu güdülerle doğduğunu ve mükemmel olmak için çaba harcadıklarını ortaya atmıştır. Bebeklik döneminde anne ve babaya bağımlılık duymasından kaynaklı aşağılık duygusu taşıyan birey bunu üstünlük çabası ile yenmek ister yani aşağılık duygusu mükemmellik için öncüdür ve buna da ödünleme denir. Bu şekilde birey eksik yönlerini daha üstün bir şey ile kapama yoluna gider. Aşağılık duygusu aşırı olursa birey çaresizlik duygusuna kapılır. Bu durum bireyin aşağılık kompleksi geliştirmesine sebep olur. Aşağılık duygusu insanı daha iyi ve üstün yöne ödünlemeye sevk ederken aşağılık kompleksi bireyde yılgınlık duygusu oluşturur. Adler kişilik gelişiminde ailenin etkili olduğunu savunur. Aşırı ilgi ile şımaran ve aşırı koruma gösterilen çocuğun kişiliği de durumdan etkilenir. Bazı kişilik problemleri çocukken ailece ihmal edilme kaynaklıdır. Doğum sırası da önemlidir. İlk çocuğa çok özen gösterilir fakat ikinci çocuktan sonra ilgi dağılır. Bu durum aşağılık duygusunu güçlendirir. Bu yüzden ilk çocuğun sorunlu olması daha çok görülen bir durumdur. Bunlara göre bireyin aşağılık duygusunu yenmesi kişilik gelişimleri açısından önemlidir (Tuna ve Kayaoğlu, 2013:73-79).

İnsancıl yaklaşımda doğa ile uyum söz konusudur. İnsan seçimini mutluluk için yapar. İnsanlar bu görüşte pasif değildir ve kendi yaptıklarından sorumludur. Şimdi ve burada anlayışı etkindir. Önemli olan o anda bireyin kendini ve çevresini algılayışıdır. Carl Rogers bireylerin çevrelerinden gördükleri sevgi, yakınlık ve saygının kendilerini gerçekleştirmelerini sağlamada etkili olduğunu savunur (Tuna ve Kayaoğlu, 2013: 73-79).

Benlik saygısında bilinmesi gerekli olgulardan biri de bireysel etkililik-yeterlilik kavramıdır. Bireysel etkililik-yeterlilik, bireyin yaptıklarında etkisi bilinen zihinsel kavramdır. Bireyin yaptıklarında başarılı olma ya da yaşananları yönlendirebilme yetisi veya algılayışı ya da bireyin öngörülen bir işi yapma, yaptığı işte başarılı olma düzeyine yönelik algısını da karşılar (Ünal ve Orgun, 2006: 92-97).

Benlik saygısının oluşumu ve yapısına bakıldığında ise bilim adamları farklı şeyler ifade etmektedir. Ortak tek nokta ise benlik saygısının bireyin doğumundan, gelişiminden ölümüne kadar önemli bir konuma yerleştiğidir. Benlik saygısı bireyin tüm hayatını ilgilendirir. Benlik saygısı üst düzey olan bireylerin kendine olan algısı, öz güvenleri, kişilikleri güçlüdür. Çevresi ile etkileşimi kuvvetlidir ve iletişim kurmakta zorluk çekmez. Kendini gerçekleştirir ve geliştirir. Çevresindeki araçları amaçları için iyi bir şekilde kullanır. Yeniliklere uyumda başarılıdır. Çevresi ile samimi ilişkiler geliştirebilir. Karşılaştıkları güçlüklerle karşı çözüm üretmede başarılıdır ve olaylarda tedbirli davranır. Çevresini etkin kullanma ve ön planda olmaları baskın kişilikleri nedeniyle gerçekleşir (Tutar ve ark., 2009:491-495).

Benlik algısı yüksek olan bireyin benlik saygısında yüksektir. Bu durumun nedeni ikisi arasında doğru bir orantı olmasıdır. bireyin kendisiyle ilgili yoğun sosyal baskı ve anksiyete hissetmeleri benlik saygılarının güçlü olmasını sağlamaktadır. kişilere küçük yaşlarda veya yetişkinlikte uygulanan zorbalık ve baskı benlik algılarını olumsuzya çevirir. Bireyin kontrolünün kendisinde olması ya da başkasında olması benlik algısını yükseltir ve ya düşürür. Kontrol dışardan geldiğinde kişi kendini baskılanmış hisseder oysaki kontrolü kendinde barındırdığında sorumluluk almaktan korkmaz. Burdan sonuçla olumlu bir benlik algısına sahip olan birey kendini gerçekleştirebilir bunun yanı sıra yetkin olduğuna inanır, benlik saygısı yükselir.

Aldridge (1993)'e göre, insanların kendileri hakkında sahip oldukları kişisel niteliklerinden ve inançlarından söz eden (Walter, 2003:2) benlik kavramı, kendimiz hakkındaki algımız (Gordon, 1997:6);

Benlik kavramı, benlik hakkındaki farklı yargılara bağlı olarak değişmektedir (Rosenberg ve ark., 1995:148). Marshall (1989) benlik kavramını, kişinin kendiyile düşünce ve tavırları ve duyguları ile ilgili olan kapsamlı bir terim olarak tanımlamıştır (Walter, 2003:4). Marsh (1990:635)'a göre ise benlik kavramı, okuldaki süreklilik ve başarı elde edilmesine kaptıda bulunan değişkendir. Rogers (1959)'ın kişinin kendini algılama ve değerlendirme biçimi (Kuzgun, 1996:7) olarak tanımladığı benlik kavramı için evrensel olarak kabul edilen bir tanım yoktur (Hendricks, 2002:2-22). Ancak kısaca, öğrencilerin istenilen akademik davranışları öğrenmede, kendi yetenekleri hakkındaki fikirleri (Kirk, 2000: 46) ve

çok çeşitli özellikleri yönünden kendini değerlendirmeleri (Kuzgun, 1996:7) olarak tanımlanabilir. Benlik, bireyin bilen ve düşünebilen bir kişi olduğunun bilincine varmasını sağlar (Piyancı,2007:12).

Benlik kavramının, hem öğrenme ürünü olan hem de öğrenmeyi etkileyen bir öğrenci özelliği olduğunu söylemek mümkündür. Yapılan araştırmalarda da benlik kavramının başarıyı tahmin etmedeki önemli unsurlardan biri olduğu görülmüştür. Öğrenme üzerinde bu denli etkili olan benlik kavramı, insanların kendilerini nasıl gördüğü, kendisi hakkında ne düşündüğü ile ilgilidir. Kendimizle ilgili olan algı, duygu, düşünce ve tutumlarımız benlik kavramını oluşturmaktadır (Açıkgöz, 2007:44).

2.3.1.1 Benlik kavramının boyutları

Benliğin, bireylerin kendilerine ait olduğunu düşündükleri her şeyden oluştuğu fikrinde olan James (1890), benlik kavramını üç alt bileşene ayırmıştır: Maddesel benlik, sosyal benlik ve manevi benlik. İşte bu model çok boyutlu ve hiyerarşik gibi benlik kavramının gelecek modellerinin habercisi olmuştur (Harter, 2001:15).

Marsh (1990:627–628) ise, Marsh/Shavelson modelinde somutlaştırılan benlik kavramının esas özelliklerini özetlemiştir. Bu görüşe göre, benlik kavramı: (a) düzenli (b) çok boyutlu (c) hiyerarşıktir. Ayrıca, hiyerarşik genel benlik kavramı istikrarlı olmasına rağmen baskılanmıştır. Hiyerarşik olarak alt boyutta olanlar giderek duruma özel ve daha az istikrarlıdır. Benlik kavramının bu tanımından şunlar çıkarılmaktadır: (a) çocukluktan yetişkinliğe bireyin olgunlaşma süreci benlik kavramının giderek çok boyutlu hale gelmesiyle sonuçlanır. (b) benlik kavramı tanımlayıcı değerlendirici bileşenlerden oluşur. (c) benlik kavramı diğer kavramlardan ayrılabilir. Dolayısıyla Marsh (1990:635)'a göre benlik kavramı, hiyerarşik bir benlik inançları sistemidir ve her seviye benlik kavramının daha özel bileşenlerine ayrılmaktadır. Genel benlik kavramı, akademik olmayan ve akademik olan benlik kavramlarına ayrılmaktadır.

Shavelson ve arkadaşları (1976:412) hiyerarşik ve çok boyutlu yapıda olan, insanın benlik kavramının sofistike (kültürlü) ve karışık doğasını vurgulayan Shavelson Benlik Kavramı Modeli olarak bilinen modeli geliştirmişlerdir. Shavelson Benlik Kavramı Modeline göre, genel benlik kavramı, akademik (matematik ve sözel kavramlar) ve akademik olmayan benlik kavramı (duygusal,

sosyal ve fiziksel) olmak üzere iki alana ayrılan hiyerarşik yapının tepesinde bulunmaktadır. Bu yapılar daha sonra belirli benlik algılarına (örnek olarak cebir, okuma akran ilişkileri, fiziksel görünüş vb.) ayrılmıştır. Sonuç olarak benlik kavramı duygusal, sosyal, fiziksel ve akademik olmak üzere dört alt bileşenden oluşmaktadır.

Sosyal benlik

Bu boyutta kişinin diğer insanlarla ve gruplarla ilişkisi söz konusudur. Çevremizdeki diğer insanlarla kurduğumuz ilişkileri yönlendirir (Sevilmiş, 2006:4). İyi ilişkiler kurmak başlatmak ve yürütmek grişkenlik kavramıyla açıklanabilir.

Fiziksel benlik

Fiziksel benlik kavramı ise kendi içinde ikiye ayrılmaktadır. Birincisi, fiziksel olarak güzel veya yakışıklı hissetmekle ilgilidir. İkincisi ise kondisyon, hareket yeteneği, fiziksel güç, enerji gibi fiziksel yeteneklerle ilgilidir (Özden, 2005:30).Yani fiziksel benlik cinsiyet, boy ve kilo gibi bireyin fiziksel özelliklerinin davranışlarındaki etkileşimini oluşturmaktadır (Sevilmiş, 2006:4).

Akademik benlik

Değişime dirençli faktörlerden birisi ve belki de en önemlisi, öğrencilerin kendilerine ilişkin yargılarıdır. Bu yargılar toplamı öğrenenlerin ilerideki başarı ya da başarısızlık beklentilerinin bir ifadesi olan "akademik benlik" kavramını biçimlendirir (Sevilmiş, 2006:4). Akademik benlik kavramı, kişinin kendi akademik yeteneği hakkındaki algılarıdır (Kirk, 2000:21).

Başka bir deyişle bir kişinin bir akademik alana ilişkin olumlu ya da olumsuz olarak kendini algılayış tarzıdır (Çakır ve ark., 2000:44).

Akademik benlik kavramı, ders konuları arasında bir öğrenci olarak kişinin benlik algısı ile ilişkili olan benlik değeri yargılarından söz etmektedir (Britner, 2002:24) ve öğrencinin o dersi, konuyu başarabilmeye olan inancı olarak tanımlanabilir. Çünkü öğrenciler okul yaşantıları boyunca kendi kendilerine derslere ilişkin çeşitli fikirler oluştururlar. Diğer bir deyişle akademik benlik kavramı, öğrencinin öğrenme özgeçmişine dayalı olarak herhangi bir öğrenme birimini öğrenip öğrenemeyeceğine ilişkin kendini algılayış tarzlarıdır (Senemoğlu, 2005:451).

Öğrencilerin akademik benlik kavramları okul yaşantılarının bir ürünüdür. Çünkü yıllarca süren başarı ve övgü ya da başarısızlık ve yergi kişinin kendi kendisi hakkında bazı genel kanılara varmasına neden olacaktır. Sınıf düzeyi ile akademik benlik kavramı arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalarda, sınıf düzeyi arttıkça akademik benlik kavramıyla olan ilişkinin de yükseldiği tespit

edilmiştir. Bu sebeple akademik benlik kavramının birikimli olarak ilerlediği düşünülmektedir (Kirk, 2000:50).

Öğrencinin akademik benlik kavramını öğretme-öğrenme sürecinde olumlu hale getirmek mümkündür. Bunu sağlamanın önemli bir koşulu, eğitim durumunda öğrencinin başarılı olma gereksinimini karşılamaktır. Öğrencinin belli bir dersi, üniteyi başardığını görmesi, başarıyı tatması gerekmektedir. Benlik kavramı bir kez oluştuktan sonra olanaksız olmasa da değiştirilmesi güçtür. Dolayısıyla olumsuz geliştirilen benlik kavramının değiştirilmesinde öğretmene büyük sorumluluklar düşmektedir. Öğretmenler olumlu ve yapıcı davranışlarla ve yaratacakları başarı fırsatlarıyla öğrencilerin benlik kavramlarını olumlu yönde etkileyebilir ve yavaş yavaş değişmesine yardım edebilirler (Açıkgöz, 2007:48).

Yapılan araştırmalarla benlik kavramının boyutları belirlenmiştir. Ancak benlik kavramı yapısının nasıl geliştiği tam olarak açıklanamamaktadır (Gordon, 1997:1).

2.3.2 Benlik Gelişimi

Özellikle ergenlik döneminde bireyler kolay sarsılmayacak karakterlerini oluşturmaya çalışırken, kişinin kültürel çevresindeki etmenler kritik olarak hassas ve gelişen benlik kavramını etkiler (Hall, 1997:11). Dolayısıyla benlik kavramı bireyin çevresiyle etkileşimi sonucu biçimlenir ve gelişir (Açıkgöz, 2007:47). Mouly (1973)'e göre birey yaşantıları sırasında “yavaş yavaş çevresiyle ilgili bir görüntü oluşturur sonra da davranışlarını ona göre düzenleyerek o görüntüyü sürdürmeye çalışır” (Açıkgöz, 2007:47).

Çocukların kendilerini değerli bir insan olarak hissetmeleri, kapasitelerine güvenmesine ve farklılıklarına değer verilmesine bağlı olduğu kadar aile, çevre ve okulda karşılaştığı davranışlara da bağlıdır. Okul yıllarında benlik kavramı büyük zarar gören insanların sayısı hiç de az değildir. Çok zeki olduğu halde okulda kendilerine sürekli “sen adam olmazsın”, “bir baltaya sap olamazsın”, “aptal”, “boyundan utan”, “yaşından utan”, ve “geri zekâlı” gibi sıfatlar yüklenen çocukların kimi, okulda kendisine yakıştırılan bu benlik algısını değiştirmek için bir ömür boyu mücadele etmekte; kimileri de geri kalan ömürlerini bu benlik algısıyla tamamlamaktadır (Özden, 2005:28-29).

2.3.3 Benlik kavramının yaş ve cinsiyetle ilişkisi

Benlik kavramının farklılaşması yaşla birlikte artar (Marsh, 1989:422) ve ilk ergenlik yıllarında öğrencilerin, becerileri hakkındaki benlik kavramı puanları çoğunlukla azalmaya başlar (Hendricks, 2002:16). Bu düşüş özellikle 6. ve 7. sınıflarda iken belirgindir (Anderman ve Maehr, 1994:288). Birçok öğrenci geç ergenlik yıllarında benlik kavramlarında meydana gelen bu kaybı tekrar kazanır; fakat diğerleri gerilemeye devam eder ve benlik inançlarının geçmiş düzeylerine tekrar ulaşamazlar (Wigfield ve ark.,1991 akt: Britner, 2002:4). Sonuç olarak genel benlik kavramı puanları çocukluk dönemi boyunca yüksek iken ergenliğin başında düşmeye başlar; ardından ergenliğin son yıllarında ve yetişkinliğin ilk yıllarında tekrar yükselmeye başlar (Hendricks, 2002:33).

Özellikle erkekler değerli olan bağımsızlık, liderlik ve üstünlük gibi özellikler vasıtasıyla benlik kavramlarını geliştirmede yüreklendirilir; kızlar ise diğer insanlarla uyumlu ilişkiler kurma ve devam ettirme yetenekleri üzerindeki değerler vasıtasıyla benlik kavramlarını geliştirmede yüreklendirilir (Hall, 1997:11).

Lewis ve Knight (2000)'ın çalışmalarında zihinsel ve okul statüsü alt ölçeğindeki benlik kavramı puanları, cinsiyete göre karşılaştırıldığında erkekler lehine anlamlı farklılıklar olduğu görülmeye karşın 4–12. sınıflardaki zihinsel olarak yetenekli öğrencilerle gerçekleştirilen bu çalışmada, genel benlik kavramlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunamamıştır. Tong ve Yewchuk (1996)'ın yetenekli ve sıradan lise öğrencilerini karşılaştırdığı çalışmada da cinsiyete bağlı genel benlik kavramında anlamlı farklılık bulunamamıştır (Hendricks, 2002:28). Cinsiyetin benlik kavramı üzerindeki etkisinin incelendiği araştırmalarda alt ölçeklerle genel ölçekler arasında farklılıklar bulunduğu dikkat çekmektedir.

Araştırmacılar yaş ve cinsiyetin, benlik kavramı üzerindeki ayrı ayrı etkilerini sık sık araştırıyor olsalar da aynı zamanda onların ortak etkisi üzerine de çalışmaktadırlar (Hendricks, 2002:33). Çocukların büyümesiyle, kültürel olarak cinsiyete bağlı inançlar, uygun davranış ve fırsat alanlarını belirleyen çevresel mesajlarla oldukça etkili hale gelmektedir (Hall, 1997:2). Maccoby ve Jacklin (1974)'e göre çocuklar ve yetişkinler, erkeklik ve kadınlıkla ilgili kültürel klişe

ve değerlere karşı aşırı derecede hassastır (Hall,1997:12). Huston (1982:3)'a göre de beş yaşından daha küçük çocuklar cinsiyet klişelerini yorumlar ve özümserler; davranış ve isteklerini ona göre kontrol ederler. Bu gibi tecrübeler yoluyla, erkek ve kızlar cinsiyete özgü benlik algıları, beklentileri, değerleri, hedefleri ve yetenekleri kazanma eğilimindedirler; böylece potansiyel olarak belirli benlik kavramları alanlarında tespit edilen cinsiyet farklılıkları açıklanabilir (Hall, 1997:12).

Marsh (1989:422–423) ergenlik öncesi, ilk ergenlik ve son ergenlik dönemlerinde cinsiyetin benlik kavramı üzerindeki etkisini incelemiştir. Her üç grup için de istatistiksel olarak anlamlı cinsiyet etkisi olduğunu bulmuştur. Bütün benlik kavramı puanlarının, erkekler için daha yüksek olma eğiliminde olduğunu belirlemiştir. Kızların ergenlik öncesi ve ergenlik dönemlerinin sonlarındaki, genel akademik ölçekler üzerinden aldıkları puanlar anlamlı olarak yüksek olmasının yanı sıra ergenlik öncesi ve ilk ergenlik dönemlerinde kızların sözel ölçeklerde daha yüksek benlik kavramına sahip olma eğiliminde oldukları görölmüştür. Erkeklerin ise her yaşta daha yüksek fiziksel yetenek, görünüş ve matematik benlik kavramına sahip olduğu görölmüştür. Meece ve arkadaşları (1982:343) da akademik matematik benlik kavramlarındaki klişeleşmiş cinsiyet farklılıklarının, ilk ergenlik yıllarında ortaya çıktığını ve ergenlik boyunca yükseldiğini tespit etmişlerdir. Araştırmanın sonucunda matematik benlik kavramının lisede erkek ve kızların her ikisi için de düştüğünü ancak bu düşüşün kızlarda daha erken başladığını ve daha kapsamlı olduğunu tespit etmişlerdir.

Cinsiyet ve benlik kavramıyla ilgili yapılan çalışmaları tekrar gözden geçiren Stake (1992:359) ise kişiler arası vasıfların, ahlak ve faziletin yansıtılmasındaki ölçümlerde kızların kendilerini erkeklerden daha yüksek olarak görme eğiliminde olduklarını doğrulamıştır. Erkekler ise fen ve matematik alanları ile liderlik ve inandırıcılık gibi hükmeden vasıflara sahip olma konusunda kendilerini kızlardan daha yüksek olarak görme eğilimindedir Okul ve öğrenme ortamının etkisiyle kızlar ve erkekler arasında oluşan bu farklılıkların özellikle fen alanında yoğunlaştığı söylenebilir (Zuckerman, 1985:552).

2.3.4 Benlik saygısı

Benlik saygısı, kişinin kendisini benimseyip değer vermesi, kendisine güven ve saygı duyması, kişinin kendini değerlendirmesi sonucunda ulaştığı benlik kavramını onaylamasından doğan beğeni durumudur. Benlik saygısının insan yaşamında özellikle de adolesan çağında çok önemli bir yeri vardır. Adolesan çağında kazanılan kimlik duygusu benlik saygısıyla ilişkili olarak gelişir (Yörükoğlu,1988:22).

Houser, kişinin kendine verdiği değer üzerinde durmuş ve benlik saygısını, kişinin kendi değerinin, kendi düşünce ve kendi duygularına verdiği önemin değerlendirilmesi olarak tanımlamıştır (Çuhadaroğlu,1986:43).

Çağlar' a (1993) göre benlik saygısı, kişinin yaşamı boyunca sürer ve çevredeki bazı değişkenlerden, bazı insanlarla ilişkilerinden, kişinin iş ve özel yaşamından etkilenebilir. Adolesan döneminde kendisinin nasıl biri olduğu, neye benzediği, kendisi hakkında neler hissettiği ergeni en çok düşündüren sorunlardandır. Bireyin kendisi hakkında olumlu ya da olumsuz bakış açısına sahip olması, kendini değerli ya da değersiz olarak görmesi benlik saygısını belirler (Çağlar,1993:67).

Benlik saygısı yüksek olan kişide kendine güven, iyimserlik, başarma isteği, zorluklardan yılmama gibi olumlu ruhsal nitelikler bulunur. Buna karşılık benlik saygısı düşük bir kimsenin kendine güveni azdır, kolay umutsuzluğa kapılır, kısacası olumsuz ruhsal belirtiler geliştirmeye daha yatkındır (Yörükoğlu,1988:23).

Benlik saygısı motivasyonel gücün kaynağı olarak tanımlanır. Bireyin kendini değerlendirme veya kendini olumlu değerlendirme gereksinimini üzerine odaklanmıştır. Benlik saygısının gelişmesi için, sosyal karşılaştırmalar ve yansıtılmış değerlendirmelerin kaynak olduğu belirtilmektedir. Kişiler kendi değerlerinin farkına varabilmek için kendilerini yaşlılarıyla karşılaştırırlar. Yapılan çalışmalar bu tür karşılaştırmaların altı, yedi yaşlarında başlayan gelişimsel bir olay olduğunu ve ergenlik dönemi boyunca yoğunlaştığını göstermektedir (Sevinç,2003:19).

Benlik saygısı; yüksek, orta, düşük olarak gruplandırılmaktadır. Brown (1991); yüksek benlik saygısına sahip insanların mutlu, sağlıklı, üretken, başarılı olmak

için eğilim gösterdiklerini, güçlükleri yenmek için daha uzun süre çaba harcadıklarını, düşük benlik saygısına sahip bireylerin ise, başarısızlığı beklediklerini, sinirli olduklarını, daha az gayret gösterdiklerini, başarısız olduklarında kendilerine “yeteneksiz” gibi suçlamalarda bulunabileceklerini ve yaşamdaki önemli şeyleri göz ardı edebileceklerini belirtmektedir (Sevinç, 2003:20).

Cohen (1950), benlik saygısını bireyin başarı ve başarısızlık deneyimlerinin bir sonucu olarak ele almıştır. Ancak bu başarı ya da başarısızlık birey için önemli ve anlamlı olduğunda benlik saygısı etkilenmektedir. Örneğin; bir voleybolcu dünya şampiyonasında kritik bir sayıyı basit bir hatayla kaçırdığında çok üzülüp utanabilirken, dünyanın en kötü şarkı söyleyen kişisi seçilmesi onu hiç etkilemeyebilir. Gervis’ e göre çocuklarda kendini hissetme yolu benlik saygısını tanımlamaktadır. Yüksek benlik saygısı zorluklarla başa çıkabilme yeteneğiyle, düşük benlik saygısı ise başarısızlık ve zayıf benlik kavramı ile ilişkilendirilmiştir (Yegül, 1999:52).

Copersmith (1967), benlik saygısını kişiliğin önemli bir boyutu ve olumlu bir kişilik özelliği olarak kabul ederken, bireyin kendini yetenekli, önemli, başarılı ve değerli olarak algılama derecesi şeklinde tanımlamaktadır. Benlik saygısının gelişimine katkıda bulunan 4 temel etken bahsetmiştir:

Kişinin yaşamında önemli bir yere sahip olan insanlardan gördüğü ilgi, kabul edici ve saygılı davranışların miktarı bu konudaki temel etkenlerden biridir.

Kişinin başarıları ve sahip olduğu statü de bir başka etkidir.

Kişinin başkaları tarafından kendisi için konulan ve kendi istediği amaçlara ulaşmış olması gerekir. Kişinin başarılarını ve gücünü kendi ölçütleri açısından değerlendirilmesi benlik saygısının gelişmesiyle ilgili temel bir etken oluşturur.

Kişinin başkaları tarafından yapılan değerlendirmelere de nasıl karşılık verdiği de bir başka etken olarak gösterilmektedir.

Önemlilik, erdem ve yetenek olduğunu savunur (Gür, 1996:27). Bazı bireylerin yüksek benlik saygısı geliştirmelerini zorlaştıran özel baskılar vardır. Bunlar; fiziksel bir engel, hastalık, zihinsel eksiklikler, dikkat problemleri olabilir.

Sosyo-kültürel fakirlik, aile, alkolizm, çevresel baskılar gibi bazı durumlardan dolayı benlik saygısı düşük olabilir. Ama tüm bunlara rağmen bu bireyler yüksek benlik saygısı da geliştirebilirler (Yavuzer, 2002:14).

Copersmith aynı zamanda benlik saygısının ana bileşeninin yeterlilik duygusu, vücut yapısı ve kişilik arasında, anlamlı bir ilişki vardır. Fiziksel bakımdan kuvvetli olma, çocuklar ve gençler için başarı ve onur kazandırır. Bu özellikleri taşıma, olumlu benlik kavramı geliştirme için bir avantajdır. Buna karşılık zayıf ve çelimsiz görünüşlü çocuklar da kendilerini akranlarıyla karşılaştırdıklarında, olumsuz benlik kavramı geliştirirler. Bunun yanı sıra bedensel gelişimi iyi olan ama okul başarısı düşük olan çocuk ve gençlerin olumlu benlik kavramı geliştirmeleri güçtür. Okul başarıları çok iyi olan çocuklar, çelimsiz de olsa olumlu benlik kavramı geliştirebilirler (Yavuzer, 2002:14).

Bütün bu tanımlar ve açıklamalarda belirtilen noktalar birleştirildiğinde, benlik saygısı kavramının kişinin kendini tanıması ve gerçekçi olarak değerlendirmesi ile kendi yetenek ve güçlerini olduğu gibi kabul edip kendini benimsemesi sonucunda kendisine karşı duyduğu sevgi, saygı ve güven duygularından oluştuğu söylenebilir (Çuhadaroğlu,1986:44).

2.3.5 Benlik saygısının gelişimi

Gelişim; çevre ve kalıtım arasındaki sürekli ve karşılıklı etkileşim ile oluşur (Aydın, 2001:1). Bireylerin yaşamları boyunca geçirdikleri değişimdir. Anne karnından yaşamın sonuna kadar gelişim farklılıklar göstererek sürer.

Psikanalizden hız alan neo-analitik okullarda, kendilik kavramları ve bu kavramlardan biri olarak öz-değer, klasik analitik yaklaşımdan farklı olarak, çok daha etkin ifade yolları bulur (Çörüş, 2001).

Gelişim sürecinde bazı önemli dönemler vardır ve bunlara kriz dönemi denir. Bu dönemler ister fiziksel, ister bilinçsel olsun gerektiği gibi atlatılmazsa doğacak zararların telafisi çok zor ya da imkânsızdır ve bir sonraki gelişim görevinin tamamlanmasına da olumsuz etki eder. Kriz döneminde kritik anlar olarak bilinen görevin yapılamaması ileriye dönük gelişim sorunlarına da yol açar. Benlik saygısının da gelişiminde bu kriz dönemleri ve kritik anlar bulunmaktadır. Bu dönemler şu şekilde ele alınabilir.

2.3.5.1 Çocukluk döneminde benlik saygısı gelişimi

Bu dönemde başarılan ödevlerin çoğu id de dediğimiz bilinçdışı yapılan ödevlerdir yani bireyin belli bir çabası olsa da bunu bilinçli yapmaz. Bununla birlikte hayata ve bilince ilk adım olduğu için doğrudan kişiliği etkileme özelliğine sahip gücü vardır. Bu dönemi alt dönemlere ayırabiliriz.

Piaget'in Bilişsel Gelişim Kuramın göre: Duyusal motor dönemi doğumla başlar. Doğum ile birlikte çocuk değişik tepki ve hareketlerle çevresini algılamaya çalışır. Çevresi ile ağlayarak iletişim kurar. Bunun için nesnelere önce ağızına götürür, avucunda sıkar. Bebek ilk zamanlar çevresindeki nesnelere kendini ayırt edemez. Doğuştan gelen reflekslerle hayatta kalır ve duyularından edindiği bilgileri (tat, fiziksel acı, koku gibi...) kullanır. Doğumla birlikte 25 cm uzağı görebilen bebek bir aya geldiğinde görme duyusu gelişmeye başlar ve görüş alanına giren nesnelere göz ile takip etme davranışı gösterir. Bebek 3-4 aylıkken işitme gelişmeye başlar böylece bebek farklı sesler çıkarır. Görüş alanındaki nesnelere yakalama uğraşı verir. Bebek 4-8 aya geldiğinde hoşuna giden davranışları (oyuncağı sallamasından kaynaklı çıkan sesteki hoşlanma gibi) sergilemeye başlar ve bunu devamlı yineler. Sesleri tekrar eder. 8-12 aylık bebek daha önce öğrendiği bir davranışı benzer bir sorun için kullanır (daha önce sıkıldığında ses veren oyuncuğa benzeyen nesnelere sıkması gibi). İlk kelimesini kullanır. 12-18 aylık bebek deneme yanılma yöntemini kullanır. 18-24 ayda zihinsel canlandırma ve soyut düşünme ile deneme yanılma yapmadan çözüm üretir (daire şekilli cisimlere direksiyon gibi kullanma). İki kelimelik cümleler oluşturur. Duyusal motor dönemi sonlarında sorun giderme için sembol kullanımı artar. Buna sembolik kapasite denir. Bu kapasite nesnelere ve olayları ifade etmede kullandığı becerilerin tümüdür. Nesne devamlılığı denilen nesne görüş alanından çıksa da o nesnenin var olduğuna inanma özelliği de duyusal motor döneminde ortaya çıkar (Tuna ve Kayaoğlu, 2013: 51-57). İşlem öncesi dönemde (2-7 yaş) çocukların sembol kullanmaya başladıkları fakat konular arasında mantıklı ilişki kuramadıkları, neden sonuç ilişkilerini kavrayamadıkları bir dönemdir. Bu yaşta çocuklar benmerkezci (egocentric) düşünce özelliği gösterirler. Buna göre ne düşünüyor ve ne biliyorsa karşısındakinin de onu düşünüp, bildiğini kabul eder. Animistik düşünce (cansız ya da hayal ürünü varlıklara canlıymış gibi anlam yükleme) özellikleri gösterebilir. Madde

korunumu ve tersine döne bilirlilik kavramı görülmez. Somut işlemler döneminde (7-12 yaş) çocuk gelişen bilinç yapısı ile madde korunumu ve işlemlerin geriye çevrilebilirliğini kavrar. Benmerkezci düşünceden uzaklaşır. Başka görüş ve düşünceleri anlar. Akıl yürütür, problem çözer ve somut işlemler gerçekleştirir.

Freud'a göre bu dönemler şu şekildedir. Oral dönem (0-18 ay) çocuk ağız yoluyla dünyayı tanır. Ağız yoluyla doyuma ulaşan çocuklar ilerde iyimser ve bağımlı, ağız yoluyla doyumunu az yaşayan çocuklar ise kötümser ve saldırgan olurlar. Bu dönemdeki saplanma (etkisini atlatmadan bu dönemde takılı kalma) alaycı, tartışmacı, alıngan ve özgüvensiz (benlik saygısı düşük olan) bir kişiliğin oluşumuna neden olur. Anal dönem (18 ay-3 yaş); tuvalet eğitimi için kritik dönemdir. Tuvalet eğitimi baskıcı ve sıkı şekilde verilirse çocuk çabuk sinirlenen ve kendine zarar veren kişilik özellikleri edinir. İnatçı, cimri, aşırı titiz ve düzenli olma gibi kişilik yapılarında bu dönemdeki sapmadan kaynaklıdır. Fallik dönem (3-5 yaş); cinsiyet algısı oluşur ve karşı cinse ilgi duyar (erkek çocuk anneye, kız çocuk babaya). Bu yüzden hemcinsini örnek alır ve topluma uyum gösteren cinsiyet rollerini öğrenir. Bu dönemde saplanma yaşayan çocuk ileride kendini değersiz hisseder ve utangaç olur. Gizil dönem (6-12 yaş); cinsiyet ile ilgili konularla alakadar olmaz hemcinsi ile oyun oynar. İlgisi ev dışındadır. Gördüğü olumsuz davranışlar kendinde aşağılık duygusunun oluşmasına neden olur (Tuna ve Kayaoğlu, 2013: 71-73). Gizil dönemde kendi cinsiyeti ile ilişkili toplumsal rolünü güçlendirir. Anne ve babası dışındaki bireylerle özdeşim kurmaya başlar. İlgisi sosyal ve entelektüel beceriler edinmeye yönelir (Yeşilyaprak, 2004:119).

Psikanalitik kuramcılardan biri olan Erikson'un görüşleri bazı yönleri ile Freud ile benzerlik gösterir (Ulusoy ve ark., 2013:97). Erikson'un psikososyal gelişim kuramına göre çocukluk döneminde gelişim; güvene karşı güvensizlik (0-1 yaş) ile başlar. Bebeğin anne ile ya da anne yerine geçen yetişkin ile kurduğu iletişim sıcak ve güven verici olması bebekte temel güven duygusunu oluşturur. Bu dönem Freud'un "oral" döneminin karşılığıdır. Bebeğin gereksinimlerine özen gösterilirse, sağlam bir güvenilirlik duygusu ve sürekli güvenin oluşmasında temeldir. Bebeğin olgunlaşması ile anne bebekten yavaş yavaş ayrılır. Bu bırakılmışlık duygusuna karşı güven duygusu insanın kendini korumasını sağlar (Ulusoy ve ark., 2013:100). Bağımsızlığa karşı utanma ve şüphecilik (1-3 yaş) döneminde; çocuklar kendi işlerini kendileri yapmak isterler. Bu davranış

engellenirse çocuklar kendilerine karşı şüphecilik ve utanma duyguları gelişebilir. Bu dönem Freud'un "anal" döneminin karşılığıdır. Öz denetimin öğrenilmesi bağımsızlık duygusunu geliştirir, ancak çocuk aynı zamanda özerk davranma konusunda engellenirse kendisine karşı utanç ve kuşku duygusu da geliştirebilir, çünkü çocuk iki istekle karşı karşıyadır. Bu istekler denetimde tutulmaya boyun eğmek ya da kendini denetleyip, uyarlamayı öğrenmektir. Kendini denetleyen çocuk onur duyar. Tam tersi durumda ise kendinden utanç ve kuşku duyar (Ulusoy ve ark., 2013:100). Girişkenliğe karşı suçluluk duyma (3- 6 yaş) döneminde büyüyen çocuk girişken hale gelir. Freud'un "fallik" döneminin karşılığıdır. Çocuk hareketli, meraklı ve öğrenmeye isteklidir. Çabukta öğrenir ve beceriler edinmeye başlar. Elindeki işi yapmaya çaba gösterir. Çevre tarafından eleştirilirse girişkenliği engellenmiş ve suçluluk duygusu gelişmiş olur (Ulusoy ve ark., 2013:101). Başarıya karşı aşağılık duygusu (6-12 yaş) döneminde, çocuklukta bir işi yapma, öğrenme ve başarma önemlidir. Çocukta çalışkanlık duygusu gelişir. Çocuk sosyal rollerini test eder ve beklenenin en iyisini yapmak için çalışır. Ancak yapması gereken işlerin üstesinden gelemeyeceğini düşünürse ve çocuk için önemli kişiler çocukların yaptıklarına güven duymazlarsa aşağılık duyguları gelişebilir (Ulusoy ve ark., 2013:102).

Görüldüğü gibi çocuklukta atlatılması gereken kritik dönemler ve kriz anları bu şekildedir. Bu dönemlerde başarılması gereken tüm ödevler tamamlandığında bir sonraki aşamaya geçilecektir. Bu dönemlerden herhangi biri başarı ile atlatılmazsa çocukta yetersizlik duygusu oluşacak ve bu da benlik saygısının büyük darbe alması riskini doğuracaktır.

2.3.5.2 Ergenlik döneminde benlik saygısı gelişimi

Benlik, birtakım yaşantılar sonucunda kazanılan edindik bir yapıdır. Benlik; çocuk doğduğu andan itibaren, yaşadığı sayısız olaylarla, çevresindeki kişilerin etkisi ile yavaş yavaş oluşur (Baymur, 1994:265). İlk çocukluk devresinde, "Ben" ve "Sen" kavramlarını ilk kez algılayan birey daha sonra puberte döneminde tekrar ciddi olarak, bu kavramlar üzerinde kafa yorar (Ataç, 1991: 313). Ergenlik dönemi, benlik kavramının öne geçtiği bir çağdır. Ergen kendine dönmüştür, duygularını, bedenini inceler, nasıl bir kişi olduğu ve ne olmak istediği konusunda düşünür. Ergen benlik arayışı içerisinde. Bu dönemde benlik kavramı sürekli bir iniş-çıkış içerisinde. Çünkü ergen kendisine bir kimlik aramaktadır. Bu dönemdeki

birey kendisini sürekli değerlendirmekte, eleştirmektedir Kendisini anne ve babasından ve başkalarından ayıran özelliklerini öne çıkarmakta, benliğini yeni baştan düzenlemeye uğraşmaktadır (Yörükoğlu, 1989:105)

Ergen veya adolesan (adolescentia, adolescere) latince kökenli bir kelimedir. “Büyüme”, “yetişkinliğe erişme” anlamına gelmektedir. Bireyin cinsel olgunluğa eriştiği ve üreme yeteneği kazandığı dönemdir. Bir başka tanıma göre de cinsel olgunlaşmayla başlayan ve bireyin ana baba denetiminden kurtulmasıyla sona eren bir dönemdir. Çocuksu tutum ve davranışlar yerini yetişkinlik tutum ve davranışlarına bırakır (Gökdağ, 2002:107).

Ergenlik, genellikle hızlı fiziksel değişimlerle başlar, psiko-sosyal olgunlaşma ile devam eder. Kişinin bağımsızlığını ve sosyal üretkenliğini kazandığı, çok da belirgin olmayan bir zamanda sona erer. Ergenliğin başlama yaşı gibi bitiş zamanı da bireye, fiziki ve sosyal çevreye göre değişimler gösterebilir. Buna karşın ergenliğin genellikle 13-14 yaşlarında başladığı ve ortalama 20 yaş civarında bittiği kabul edilmektedir (Çekuç ve ark., 2012:38). İlköğretim ikinci kademe öğrencileri (12-14 yaş) ergenliğin ilk ve en önemli yıllarındadırlar.

Erikson (1984)' a göre; kişilik gelişiminde ergenlik dönemi önemli bir dönemdir Ergen bu süreçte kendisi ve kimliği konusunda kaygı ve arayış içersindedir Ergen önceden edindiği rolleri, becerileri yeni durumuyla nasıl bütünleştireceği konusunda sorunlar yaşamaktadır. Çocukluğun, ergenliğin olumlu geçmesi yetişkinliğe de yansır ve birey sağlıklı bir yetişkin olarak yaşamını sürdürür (Akt: Kulaksızoğlu, 1998: 66).

Ergenlik döneminde bireyi bekleyen temel görevlerden birisi kimlik duygusunu geliştirmek, yani "Ben kimim?" ve "Nereye gidiyorum?" sorularına cevap bulabilmektir Kişisel kimlik arayışı, neyin önemli olduğuna karar vermeyi; kendisinin, başkalarının davranışlarını değerlendirmek için tutum ve davranış standartları geliştirmeyi ve kendini değerli bulma ve yeterli olma hislerini içermektedir (Atkinson, Atkinson & Hillgard, 1995:128).

Ergen için anne ve baba çok önemlidir. Ergenin anne ile olduğu kadar baba ile de yakınlık kurması olumlu sonuçlar doğuracaktır. Baba ve anne ile olumlu iletişim kurup, aile üyelerinin birbirini tamamlaması ergen için en büyük ödöl olacaktır. Ergenin kendini gerçekteştirmesi ve yapıcı hissetmesi ailedeki iletişime göre

olacaktır. Ergenin ihtiyaçları çocukluktaki gibi maddi Şeyler sağlık, okul ve sevgi gibi temel ihtiyaçlarla sınırlı değildir. Ergenin birçok duygusal ihtiyacı vardır. Bunlardan bazıları; ilgi, beğeni, benimsenme, istenme ve önemli olduğunu hissetmektir. İyi yetiŐmiŐ her açıdan sağlıklı bir ergene bakıldığında ailenin ergenin vücud gelişiminin yanı sıra zihinsel ve psikolojik gelişimini kabullenip, ergenin ihtiyacı olan bütün duygusal desteği verdiği görülmektedir. Bunu yapmayan ailelerde ise ergen; başarısızlık, psikolojik bozukluklar, olumsuz sosyal hayat gibi sorunlarla karşı karşıya gelmektedir. Ergenin yapısı durağan değildir. Gelişir ve deėiŐir. Sadece söylenenlerden değil söyleme tarzlarından, bedensel ifadelerden, gerçekleşen olay ve durumlardan etkilenir. Bu da ergenin benliğini, psikolojisini, sosyal çevresini oluşturur. Ergende yapılan ya da hissettirilen her Şey bir gün kendisini gün yüzüne çıkaracaktır (Cürebal ve etin, 2012:89-90).

Ergenler dönemin getirdiği zorlukları sadece kendileri yaşamaz ailesine de yansıtır. Bu yüzden ergenlik dönemi ergen için olduğu kadar aile içinde geçilmesi gereken zor bir zamandır. Ergenlerin büyümesi ve gelişimi ile ailede olan durağanlık ve dengede bozulma ve çalkantılar görülür. Anne ve baba başta olmak üzere ailede ergenin ergenlik dönemine geldiği fark edilmez veya bu durum kabul edilmez. Bu da problemlere kaynak olur. Aile ergeni daha çok aile içinde tutmaya ve ergenlik döneminin gereklerini görmek istememeye eğilim gösterir. Amaç çocukluğunda olduğu gibi ergenin aileye bağımlılığının korunmak istenmesidir. Fakat ergenin artık baėımsızlaŐmaya ihtiyacı artmaktadır. Kaynağı bu olan tartıŐmalar artmakta aile içi bağlar zayıflamaktadır. Ailenin bu durumda olayları ve ergeni kabul etmesi yaşanılan süreci kolaylaştıracak ve aileden kabul görüp, yardım alan ergenin gelişimi ve kendine olan güveni artacaktır (zata, 2009:110-115).

Ergenlerin sadece kendini algılama Őekilleri değil ayrıca kişilik özellikleri de benlik saygısını etkiler. Ergenin ciddi, neŐeli, gerçekçi, hayalperest, dürüst, çekingen, utangaç... vs. olma durumları benliğin Şekillenmesinde etkilidir. Ergenlerin utangaçlığı artıkça benlik saygısı azalır. Mükemmel olma isteği ve evre tarafından kabul edilme ile benlik saygısı arasında negatif ilişki vardır. Yani mükemmel olma isteği ve kabul görme isteği artıkça benlik saygısı düşer (Hamarta ve Demirbaş, 2009:243).

Görüldüğü gibi ergenlik dönemi çocukluk döneminin aksine bilincin tam olarak kazanıldığı ve yapılan hareketlerin bilinçli ve istekli yapıldığı dönemdir. Gerek hormonal ve duygusal gerekse fiziksel ve bilişsel gelişimin en yoğun yaşandığı dönemde olan ergenlikteki benlik saygısının gelişimi de diğer gelişimlerle paralel olarak ilerler. Ergenlikte geliştirilmesi gereken görev/ödevler tamamlandığında, aile/çevre ile bağlar sağlandığında kişilik gelişimi de sağlıklı bir şekilde gelişir ve benlik saygısı gelişimi gerektiği gibi sağlanır. Ergen bir sonraki döneme güven ile girer.

2.3.5.3 Yetişkinlik döneminde benlik saygısı gelişimi

Yetişkinliğin ilk dönemlerinde kişiler yaşamları ve kendileriyle alakalı kararlar alırlar. Bu kararlar onların bundan sonraki kalıcı kişiliklerini bulmak içindir. İş değiştirmek, evlenmek ve çocuk sahibi olmak alınan başlıca kararlardır. Çocuk sahibi olmanın sorumluluğunu üstlenirler. Orta yaşa geldiklerinde ise bazı olumsuz duygular yaşamaya başlarlar. Bu zorluklardan bazıları iş hayatından zevk almamak, ilerleyen yaş ve yıllardır birlikte yaşadığı çocuklarının evden ayrılmasıdır. Orta yaştaki bireylerin işlerinden ve hayattan zevk almamaları ve çocuklarının sorumluluğunu bir anda kaybetmeleri bu yaş dönemi krizini geliştirir. Bu süreçler içinde kişi kendini değişime hazırlamak durumunda kalır. Orta yaş krizine eşlik eden boşanma yada ayrılık durumlarında psikoloji daha çok etkilenir. Ayrıca 30 yaş ile eski dinç yapı yavaşlar ve organların performansı azalmaya başlar. Psikolojik değişimlerin yanı sıra bedensel değişimlerin de eklenmesi kişiyi depresyona kadar götürebilmektedir. İleriki yetişkinlikte fiziksel hastalıklar daha da artmaktadır. İleri yetişkinlikte bu olumsuz süreçleri iyi kontrol edebilen bireyler daha dirençli olmaktadır. Bundan sonraki yaşlılık döneminde artık sosyal çevre ile iletişim azalır, emekli olmayla birlikte boşluk ve işe yaramazlık hissi artar ve kişi artık ölüm korkusunu yaşar.

Bu dönemde kimliğini kazanmış genç yetişkin artık başka yetişkinlerle sosyal ilişkiler kurmaya başlar ve ilişkilerini daha yakın ilişkiye taşır. Bunun yanı sıra eğer genç yetişkin bir kimlik oluşturamamışsa sosyal ilişkiler kurması zorlaşır bu da onu yalnızlığa iter. Bu yalnızlık duygusunun uzun sürmesi durumunda genç yetişkin kendiyi kalır soyutlanmışlık hisseder. (Ulusoy ve ark., 2013: 102-103).

Bir sonraki süreç ise üretken bir durumdan daha duraklanan bir döneme girilmesidir. İleri yetişkinlik döneminde bireyin iş ve aile yaşamında faal ve istekli yer alması kendini işe yaramaz hissetmesini önler (Özdemir, 2004:119). Ve son olarak yaşlılık döneminde birey ölüm korkusunda verdiği duyguyla eskiye dönüp neler yaptığını gözden geçirir. Eğer değerlendirmesi olumlu oluyorsa umutsuzluk yaşamaz değerlendirmeleri olumsuz olduğunda yıllarını boşa geçirdiğini düşünür (Özdemir, 2004:120). Bu durum artık yaşamın kapanışıdır. Birey yaptıklarından yaşadığı hayattan mutluyorsa benlik bütünlüğü değilse umutsuzluk yaşar. (Ulusoy ve ark., 2013:103).

Çocukluk ve ergenlik dönemi gibi yetişkinlik döneminde de gelişim görevleri vardır. Bunların gerektiği gibi atlatılması benlik saygısının da korunmasını sağlar.

2.3.6 Benlik saygısı düzeyleri

Davranış ve düşünceleri etkileyen benlik saygısı düzeyleri kişisel algılara dayanır. (Kırel ve ark., 2013:120) Başka bir deyişle birey kendini gördüğü benlik saygısı düzeyindedir. Benlik saygısı düzeyleri ise düşük ve yüksek olarak iki grupta toplanmaktadır.

Yüksek benlik saygısı; kişinin kendiyile ilgili tüm olumlu değerlendirmeleri kapsar. Başarı için çaba gösterirler, hoşgörülü iletişim kurarlar, hayatın amacını çözmeye odaklıdır ve depresyona karşı dirençlidirler (Yörükoğlu, 1990, alıntı: Palti, 2012: 10-11).

Düşük benlik saygısı; kişinin kendiyile ilgili yaptığı tüm olumsuz değerlendirmeleri içerir. Birey sadece kendinin olumsuz özelliklerini ön plana alır. Bu olumsuz özellikleri telafi etmeye çalışırken daha sorunlu bir insan haline gelir.

Markus ve Kitayama duygu çeşitleri ve bireyin içinde bağımsız karşıdaki kişiye bağımlı benlikler konusunda tartışır. Benlik karşıdaki kişi tarafından algılanır. Benlik problemlerinde önyargı başka boyuttur ve benlik gelişiminin kalitesini düşürür. (Kırel ve ark., 2013:118). Bu durum da benlik saygısının azalmasına sebep olur.

2.3.7 Benlik saygısını etkileyen faktörler

Benlik saygısı gelişiminde kişilik gelişiminin etkisi büyüktür. Kişilik gelişiminde ise biyolojik ve çevresel faktörler etkilidir. Kişiliğin şekillenmesinde daha çok

çevrenin etkili olduğu görüşü baskındır. Bazı araştırmacılar beden imajının da kişilikte etkili olacağını bulmuştur (Tuna ve Kayaoğlu, 2013: 68-69). Bu durumda benlik saygısının gelişimi sosyoekonomik düzey, cinsiyet, yaş, aile, beden imajı, sosyal ilişki ve beceriler olmak üzere yedi gruba ayrılıp incelenebilir.

2.3.7.1 Sosyoekonomik düzey

Benlik saygısı ailenin gelirinden doğru oranda etkilenir, gelir attıkça yaşanan yer ve bu yerin sosyo-kültürel yapısı iyileşir ve ergenin ait olduğu çevre gelişir. Daha olumlu çevre imkânlarına ve maddiyata sahip olan ergen daha çok benlik saygısı geliştirir. (Sayan ve ark., 2001:29-30; Erşan ve ark., 2009: 40-41). Buna göre benlik saygısı ergenin ailesinin gelirinden sosyo-ekonomik ve kültürel anlamda etkilenmektedir. Ailenin aylık geliri arttıkça artan, düştükçe de düşen benlik saygısı ailenin gelir düzeyine göre ciddi bir farkın olduğu gerçeğini ortaya çıkarır. Kendi masraflarını çıkarmak için çalışan gençlerde benlik saygısı artmaktadır (Baybek ve Yavuz, 2005: 93-94).

Gençlerin yaşadığı yerler gencin gelişimi için önemli bir yere sahiptir ve ailenin maddi kaynakları ile sınırlıdır. Daha öncede bahsedildiği gibi aile geliri arttıkça ailenin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı gelişir, yaşanan yer gelişir ve ya değiştirilir. Yaşanılan yerin olumlu koşulları olması gencin benlik saygısını yükseltir. Bu yaşanan yerin imkânları ile de alakalıdır. Metropollerde yaşayan ergenler kırsal bölgelerde yaşayanlara göre daha çok gelişim imkânı bulacaktır. Bu da benlik saygısını arttıracaktır (Baybek ve Yavuz, 2005: 93-94).

Yaşanılan yerin büyüklüğü değil aynı zamanda sosyo-ekonomik yapısı da önemlidir. Yaşanılan yer büyük olsa da daha dar gelirli semtlerde yaşamak gencin kendine olan algısını değiştirecektir.

2.3.7.2 Cinsiyet

Bir bireye bakıldığında ilk cinsiyeti algılanır. Bu şekilde kadın ya da erkek olarak sınıflama yapılmasına toplumsal cinsiyet damgalaması denir. Damgalama istemsiz yapılıdır. Ebeveynler çocuklarının cinsiyetinin algılanmasını kolaylaştıracak şekilde kıyafet seçerler. Sadece bireylerle değil nesne ve davranışlara da erkeksi ve dişil olarak sınıflama yapılıdır. Bu durumlar çocuklara küçük yaşta adapte edilir. Kızlara bebek, erkeklere araba alınması gibi işlerin de erkek ve kadın işi olarak ayrıldığı görülür. Kadın ve erkeğin toplumsal rollerinin

tanımlamasına toplumsal cinsiyet (gender) denir. Bu kavram cinsiyetle ilgili toplumsal algılardır. Yani cinsiyete göre rol ve sorumlulukları tanımlar. Cinslerin rolleri yere, zamana, kültüre göre şekillenir. Cinsiyet farklılığı biyolojik olarak da etkilidir. Boy, kas yapısı, doğurma yetisi gibi unsurlarda cinsiyet farkları nettir. Bu farklılıklar genetik evrimle de gelişmiştir. Erkek ve kadın davranışlarında biyolojik bir temel olduğu düşünülmektedir (Kırel ve ark., 2013: 132, 133, 138).

2.3.7.3 Yaş

Ergenlerin benlik durumlarının yaş değişkenine göre oranlarına bakıldığında, büyüyen yaş ve yükselen sınıf ile büyüyüp, yükseldiği bulunmuştur. Buna göre yaşın ilerlemesi ile birlikte benlik saygısı da artmaktadır (Baybek ve Yavuz, 2005: 93-94).

Ergenler bu dönemde duygusal, bilişsel ve fiziksel yönden önemli değişiklikler yaşarlar (Koçak, 2008: 26-28). Yaş ile birlikte bu değişikliklerin hızı ve niteliği de artar. Bu da ergenin benlik saygısında değişimlere yol açabilir.

2.3.7.4 Beden imajı

Beden algısı, bireyin bedeni ile ilgili hisleri olarak bilinmektedir. Bireyin bedensel görünüşüyle alakalı algılayış ve değerlendirmesi, başka gelişimlerinden de önce olmaktadır. Çocukluktan ergenliğe geçişten sonra en önemli ve ilk değişim ergenin bedeninde olur. Ergen ister kilolu, ister kısa, isterse aşırı zayıf ya da uzun olsun bedenine karşı olumlu bir öngörü geliştirmeli ve kendini bilip kabullenmelidir. Ergen arkadaş grubuna ya da dâhil olmak istediği gruba göre kendini fiziksel yapısını oluşturmak ister. Bundan farklı olarak aile ve basından gelen rol modellerde ergen için örnektir. Basının örnek olarak gösterdiği rol modellerin birçoğu kız ergenlere yöneliktir. Kız ergenler bu yüzden zararlı bir şekilde kilo verme yoluna gitmektedir. Ergenlere kendilerinde beğendikleri veya beğenmediklerini söylenmesi istendiği zaman; ergenliğin başlangıcında vücutlarının şekli ile ilgili konularda konuştukları, fakat ergenliğin sonlarına doğru sosyal yapıları ve kültürel özelliklerinden bahsettikleri göze çarpmaktadır. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde kızlarda okulun ilk zamanlarında erkeklerde ise okulun ortalarında büyüme ve gelişme orantısızlıkları, beden algısının önem kazandığı döneme gelmesi bu dönemdeki karşılaştırmaları daha sorun haline getirmektedir. Gösterilen doğru örneklerle ve her insanın bedeninin

farklı olmasındaki güzelliklerin benimsetilmesi ile yaşanılan bu olumsuzluklar telafi edilebilir. Ergenin bedenine olan algısı ve fizik yapısının benlik saygısını birebir etkilediği kanıtlanmış bir gerçektir. Ergenlerin bedenlerinden memnun olma durumları çoğaldıkça benlik saygıları da artar (Oktan ve şahin, 2010:7-8; Gün, 2006: 65-66).

Ergenlerin olumlu benlik saygıları vücutlarına gösterdikleri özeni de etkilemekte ve onları teşvik etmektedir. Ergenin sağlıklı davranış kazanımında aile, çevre ve akran grubu önemli bir rol üstlenmektedir. Çeşitli zararlı alışkanlıkların başlama yaşının oldukça düşmesi; ergenlerin bu yollara başvurmasını zorunlu hissetmesi veya zendirmesinin yanı sıra yaşın özelliği de olduğu kabul edilmelidir (Baybek ve Yavuz, 2005: 93-94).

Ergenin psikolojik yapısının değişimi ile bedenine olan algısı da değişecektir. Okul içi başarı ve ya başarısızlık durumu da psikolojik yapıyı etkilemektedir. Başarısı iyi olan ergenlerin başarısızlara göre depresif durumları daha olumludur. Kız ergenlerde hafif ve orta seviyelerde, erkek ergenlerde ağır seviyede psikolojik bozukluğun daha çok görüldüğü; geleneksel aile yapılarında ağır depresif durumda olan ergenin çok olduğu tespit edilmiştir (Ertem ve Yazıcı, 2006: 64-67). Depresif bireyin bedenine olan algısı ruhsal durumu nedeni ile olumsuz olabilmektedir. Bu da benlik saygısının düşmesine sebep olabilir.

2.3.7.5 Sosyal ilişki ve beceriler

Benlik saygısı yüksek olan bireyler arkadaşları ve akranları ile olan ilişkilerini geliştirir (Tutar ve ark., 2009:491-495). Ergenlerin benlik saygısı arkadaşlarının olup olmaması, arkadaş sayısı veya yakın arkadaşlara göre değişmemekte fakat karşı cins arkadaşlığı ya da duygusal bağlamda yaşanılan arkadaşlıklar ve öğrencinin ailesinin buna verdiği tepkiler benlik saygısını etkilemektedir. Yani benlik saygısı duygusal bağlamda arkadaşın olmasından etkilenmektedir. Diğer cins duygusal anlamda arkadaşı olmayan ergenin ailesine karşı benlik saygısı artar. Duygusal bağlamda arkadaşı olan ergenin ise sosyal ilişkilerinde benlik saygısı artar. Benlik saygısı seviyeleri ailenin arkadaşlık ilişkilerine karışması ile değişim gösterir. Arkadaşları konusunda ergenin ailesi daha zgr bırakıyorsa; ergenin benlik saygısı daha gelişmiş olur (Çevik ve Atıcı, 2009:347-350)

2.3.7.6 Aile

Aile, bireylerin ilk eğitimlerini aldıkları, toplumun temelini ve sürekliliğini sağlayan önemli bir sosyal kurumdur. İnsanoğlu dünyaya gözlerini ilk açtığı günden bu yana çevresiyle bilinçli olarak ya da farkında bile olmadan sayısı tahmin edilemeyecek kadar çok konuda çevresinden yardım almaktadır. Bireyin doğumundan ölümüne kadar en çok etkileşimde bulunduğu çevre bireyin kendi ailesidir (Yağbasan ve İmik, 2006: 227-229). Günümüze kadar yapılan tüm toplumsal konulu araştırmalar aileden geçmekte ve ailedeki iyi ilişkilerin toplumun yapısını güçlendirip, gelişimini sağlayacağından bahsetmektedir. Bireyin aile ile olan ilişkilerinde ailedeki fertlerin aile ile ilgili düşünce yapısı ve içinde buldukları çevre etkilidir. Aile ilişkilerinin olumlu olabilmesi için toplumsal yapının o aileyi benimsemiş olması, ailede toplumsal yapıya uygun rollere sahip bireylerin olması ve bu bireylerin bu rolleri kabul etmiş ve benimsemiş olması gerekmektedir (Bekir, 2009: 10).

Günümüzde çevrede ve toplumda kısa süreli fakat büyük değişimler meydana gelmekte bu da aileyi değişik yönlerde etkilemektedir. Genç çevresel yaşama adım attığında; ailede öğrendiklerini test etmekte, kendini sınavdan geçirmekte ve yapabileceklerini görmek istemektedir. Yani kendini ispat etmek istemektedir ve bunu yapabileceği en etkili yer yine kendi ailesidir. Gençin ailesi ona sergileyeceği tepki ve hareketlerle gelecekteki kişiliklerine ve tavırlarına etki etmektedirler (Çerik, 2002: 12-13). Türk aile yapılarına bakıldığında aile yapıları dörde ayrılır.

Geleneksel Geniş Aile; Bu aile türü gelişmemiş toplumlar ağırlıklı olmak üzere geçimin tarımsal yol ile sağlanması nedeniyle gelişmiştir. Kasaba köy ve daha küçük yerleşim birimlerinde insan işgücünün yoğun kullanımı esas olduğu ve barınma imkânlarının kısıtlı olduğu zamanlarda gelişmiştir. Geleneksel geniş ailelerde: anne, baba ve çocukların yanı sıra büyük baba ve büyük anne, amcalar-dayılar varsa aileleri, teyzeler- halalar şeklinde daha karmaşık yapı göze çarpmaktadır.

Çekirdek Aile; geleneksel geniş aileye göre çok daha az birey içerir. Ailenin temel birimleri anne, baba ve çocuklardır. Bu ailede birey daha çok ön plana çıkmaktadır. Geleneksel geniş aileye göre daha modern ve kentsel yaşama daha

uygun bir yapıdır. Çocuklar aile için daha ön plandadır ve önemlidir. Anne ve babanın çocuğa ilgi seviyesinin en yüksek bu aile türünde olduğu bilinmektedir (Baybek ve Yavuz, 2005: 93-94).

Geçiş Ailesi; geleneksel geniş ailenin göç ve benzeri etmenlerle bozulup, çekirdek aileye yakın bir tablo göstermesi ile oluşmuştur. Küçük yerleşim biriminden daha büyük bir yerleşim birimine göç etmiş olan aile bulunduğu ortama uyum sağlama gereksinimi duymakta ve bireylerden bazıları kendi yaşam alanlarını oluşturmakta ve dolayısıyla aile küçülmektedir. Fakat çekirdek aile gibi bir temel birim oluşturamamakta geleneksel yapılarının bir kısmını sürdürmektedir.

Parçalanmış Aile; Bu aile türü temel olan çekirdek ailenin anne veya baba temel bireyinden birinin ya da her ikisinin boşanma veya ölüm nedeniyle aileden ayrılması ile oluşan ailedir. Çocuk için olumsuz koşulların en çok göz önünde olduğu ailede aile büyüğüne daha ağır yükler düşmektedir. Bu yükü taşıyamayan aile büyüğünün olduğu ailelerde sorunlar baş göstermektedir.

Ebeveynleri boşanmış ya da biri/her ikisi vefat etmiş ailelerdeki gençler insanlara güven konusunda sık sık sorun yaşamakta iken geleneksel geniş ailede yetişen gençler güven sorununu minimum düzeyde yaşamaktadırlar. Depresyon en çok bölünmüş ailelerde yaşayan gençlerde görülmüştür. Ayrıca psikolojik bir sorun olan psişik yalıtım düzeyi bölünmüş ailede yetişen gençlerde yüksektir (Baybek ve Yavuz, 2005: 93-94).

Gençlerin benlik saygısı: demokratik davranan ve gence kendisi ile ilgili konularda fikrini soran ailelerde artarken; ilgi göstermeyen ya da baskı kuran ailelerde sevilip, önemsenmediğini düşündüğü için azalır. Gençlerin benlik saygılarının sağlam bir yapıda olması gencin anne ve babası ile olan iletişiminin sağlam olması ile doğrudan ilgilidir. Gencin de bir birey olduğu ve artık yetişkinliğe adım attığını anne ve babanın görmesi ve onlara kural koyarak değil bir yetişkine davrandığı gibi dostça, yol gösterici biçimde ve anlayışlı davranması, mutsuzluğunda ya da sıkıntısında gidilecek yer olarak görülmesi gerektiğini kavramalıdır. Bunlarla beraber sevgiye dayalı ilişki de oluşturulabilirse benlik saygısı istenilen düzeyde olacaktır. Ailenin gösterdiği tutum ve davranışlara göre benlik saygısı, tutum pozitif yönlü ise yükselir, negatif

yönlü ise düşer (Baybek ve Yavuz, 2005:93-94). Aile sadece kurum olarak işlev görmez. Esas aile ile kurulan bağlar ve ailede şiddetin olup, olmaması ergenin psikolojik yapısını ve kendi ile ilgili düşüncelerini etkileyen temel unsurlardır.

2.3.7.7 Başarı

İşlerin üstesinden gelinmesi başarılı olma olarak adlandırılmaktadır. Zeka ve akademik başarı arasındaki ilişki birçok araştırmaya konu olmuş ve araştırılmıştır. Araştırmalarda kullanılan teknik, yöntem ve ölçme aracı değişse de zeka ve başarı arasında anlamlı ilişki olduğu gözlemlenmiştir. (Jensen, 1998). Ayrıca, zekanın yordama gücünü incelemede akademik başarı en çok tercih edilen bağılı değişkenlerden birisi olmuştur (Dearyi Strand, Smith ve Fernandes, 2007).

Benlik saygısı ve başarı üzerine yapılan çalışmalar orta düzeyde bir ilişkinin varlığını ortaya koymaktadır (Santrock, 2012). Elde edilen orta düzey ilişki, yüksek benlik saygısının iyi bir okul başarısını sağladığını göstermektedir. Benlik saygısını yükseltmeye yönelik çabalar, akademik başarıda her zaman bir başarılı sonuçlar benlik saygısı yüksek olan kişilerin diğerlerine oranla daha çok risk alıyor olmaları bazı olumlu ve olumsuz sonuçlara neden olmaktadır. (Baumeister vd. 2003).

3 YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın yöntemi, örneklem, ölçüm araçları ve işlem hakkındaki bilgiler yer alacaktır.

3.1 Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma anadolu lisesi ve meslek lisesinde öğrenim gören 10. ve 11. sınıf öğrencilerinde akademik başarı ile benlik saygısı arasındaki ilişkiyi inceleyen ilişkisel tarama kullanılarak oluşturulan bir çalışmadır. İlişkisel tarama, iki ve daha çok sayıda değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2010).

3.2 Örneklem

Araştırma kapsamındaki ölçekler İzmir İli'nin Aliağa İlçesi'ndeki Haydar Aliyev Teknik ve Meslek Anadolu Lisesi, Aliağa Ticaret Meslek Lisesi, 80.Yıl Cumhuriyet Andolu Lisesi ve Aliağa Anadolu Lisesi'nde öğrenim gören 10. ve 11. sınıftaki öğrencilere uygulanmıştır. Araştırmaya katılan öğrenci sayılarının dağılımı aşağıda belirtilmiştir.

Okul Türü	Öğrenci Sayısı (Evren)	Kız Öğrenci (Örneklem sayısı)	Erkek Öğrenci (Örneklem sayısı)
Anadolu ve Meslek Lisesileri 10.11. sınıf	1550	143	141

Aliağa İlçesi'ndeki Haydar Aliyev Teknik ve Meslek Anadolu Lisesi, Aliağa Ticaret Meslek Lisesi, 80.Yıl Cumhuriyet Andolu Lisesi ve Aliağa Anadolu Lisesi'nde öğrenim gören 10. ve 11. sınıftaki öğrencilerinin sayısının 1550

olduğu tespit edilmiştir. Basit rastgele örnekleme yöntemi ile % 5 hata payı ile örnekleme sayısının 255 olacağı hesaplanmıştır. Araştırma 284 adet ğrenci dahil edilmiştir. Bu öğrencilerden 143' kız ve 141'nin erkek olduğu görülmektedir.

3.3 Ölüm Araçları

Öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri ile ilgili verileri Benlik Saygısı lği (bkz.Ek-2) ile llmştir. Veriler 2 ayrı form kullanarak elde edilmiştir.

3.3.1 Sosyo-demografik bilgi formu

Öğrencilerin yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, öğrenim grdğu okul türü, not ortalaması, anne ve babanın eğitim durumu, gelir düzeyi gibi demografik özellikleri ile kendileri hakkında ki fikirleri ve çevreyle olan ilişkilerin yer aldığı maddelerden oluşmuştur. Soruların anlaşılırlığını saptamak amacıyla örnekleme dışında kalan 5 lise öğrencisine n uygulama yapılmış ve forma son şekli verilmiştir.

3.3.2 Rosenberg benlik saygısı lği

oktan seçmeli 63 sorudan oluşan bir öz bildirim lğidir. Ölçek, on iki alt kategoriden oluşmaktadır. Bu kategoriler kendilik kavramının sürekliliği, hayalperestlik eleştireye duralılık ,insanlara güvenme, eleştiriye duyarlılık, benlik saygısı 37depresif duygulanım, , psikosomatik belirtiler, kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme, tartışmalara katılabilme, anne-baba ilgisi, babayla ilişki ve psişik yalıtma şeklinde adlandırılmıştır. Ölçekte istenildiği takdirde alt ölçeklerin araştırmalarda tek başınakullanmanın bir problemi olmayacağını ifade edilmiştir. Araştırmanın amacı doğrultusunda benlik saygısını ölçmeye yönelik olarak, ölçeğin ilk '10'maddesi kullanılmıştır.

Benlik Saygısı Alt leği: Ölçekte işaretli maddeler puan aldılmaktadır. Test verilirken maddelerin yanında işaretleri bulunmamaktadır. Madde I 1,2v e 3. soruları, Madde II 4 soruyu ve Madde VI, 5 için soruyu ifade eder bunlardan birini seçerse 1 puan alacaktır. Madde III, Madde IV ve Madde V için ise her işaretli cevap 1 puan değerindedir. Ölçekte kişiler 0 ile 6 puan arasında puan almaktadır. Puanın yükselmesi, benlik saygısı düzeyinin düşmesine işaret etmektedir.

0-1 puan: Yüksek benlik saygısı

2-4 puan: Orta benlik saygısı

5-6 puan: Düşük benlik saygısı olarak yorumlanır.

3.4 İşlem

Araştırmaya alınan gruptaki öğrenciler okullarında ziyaret edilerek çalışma hakkında ayrı ayrı bilgi verilmiş ve çalışmaya katılma onayı alınmıştır. Formlar çalışmaya katılmayı kabul eden bireylere görüşme yoluyla uygulanmış, formlar açıklanmış ve öğrenciler formları kendileri doldurmuşlardır.

4 BULGULAR

Araştırmada elde edilen veriler Tanımlayıcı istatistikler frekans, yüzde, ortalama, standart sapma değerleri ile sunulmuştur. Çalışmadaki Benlik Saygısı ölçeğinin güvenilirlik düzeyinin tespit edilmesi için Co. Alpha analizi kullanılmıştır. İki grubun ölçüm değerleri arasındaki farkın analizinde t testi kullanılmıştır. Üç evre grubun karşılaştırılmasında Varyans analizi (ANOVA) testi ve ikili karşılaştırmalar (post. hoc.) için Sidak testi kullanılmıştır. Çalışmada 0,05'den kk p değerleri istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir. Analizler SPSS 22.0 paket programı ile yapılmıştır.

Bu bölümde, araştırma probleminin çözümü için, araştırmaya katılan öğrencilerin ölçekler yoluyla toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. Elde edilen bulgulara dayalı olarak açıklama ve yorumlar yapılmıştır.

4.1 Hipotezler

1. Katılımcıların cinsiyetleri Benlik saygıları üzerinde etkilidir.
2. Katılımcıların sınıfları Benlik saygıları üzerinde etkilidir.
3. Katılımcıların Kardeş sayıları Benlik saygıları üzerinde etkilidir.
4. Katılımcıların doğum sıraları Benlik saygıları üzerinde etkilidir.
5. Katılımcıların Anne eğitim düzeyleri Benlik saygıları üzerinde etkilidir.
6. Katılımcıların baba eğitim düzeyleri Benlik saygıları üzerinde etkilidir.
7. Katılımcıların gelir düzeyleri Benlik saygıları üzerinde etkilidir.
8. Katılımcıların arkadaşları arasında sevilme durumu Benlik saygıları üzerinde etkilidir.
9. Katılımcıların kendini değerli bulma durumu Benlik saygıları üzerinde etkilidir.

10. Katılımcıların hayatından memnun olma durumu Benlik saygıları üzerinde etkilidir.

4.2 Katılımcıların Özelliklerinin incelenmesi

Katılımcılara ait sosyo demografik ve diğer özelliklerini incelenmesi amacı ile frekans analizi yapılmış olup elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda verildiği gibidir.

Çizelge 4.1: Katılımcıların Sosyo Demografik özellikleri

Cinsiyetiniz	n	% Yüzde
Erkek	141	49,6
Kadın	143	50,4
Total	284	100,0
Kardeş Sayısı	n	% Yüzde
Tek çocuk	45	15,8
2	133	46,8
3	55	19,4
4	23	8,1
4 kardeş üzeri	28	9,9
Total	284	100,0
Ailenizi kaçınıcı çocuğusunuz?	n	% Yüzde
ilk çocuk	119	41,9
Ortanca	146	51,4
Son çocuk	19	6,7
Total	284	100,0
Sınıfınız	n	% Yüzde

Çizelge 4.1: (devam)Katılımcıların Sosyo Demografik özellikleri

10. sınıf	145	51,1
11. sınıf	139	48,9
Total	284	100,0
Anne- Babanın Durumu	n	% Yüzde
Boşandılar	23	8,1
Evliler	259	91,2
Boşanmadılar ama ayrı yaşıyorlar	2	,7
Total	284	100,0

Sonuçlara göre katılımcıların % 50'si kadın ve % 50'si erkeklerden oluşmaktadır. Katılımcıların % 16'sı tek çocuk, % 47'si iki kardeş, % 19'u üç kardeş, %8'i 4 kardeş, % 10'u 4 kardeşten fazla olduğu görülmektedir. Katılımcıların % 42'si ilk çocuk, % 51'i ortanca çocuk, %7'si ise ailelerinin son çocukları olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların % 51'i 10. Sınıf öğrencilerinden ve %49'u 11. Sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Katılımcıların % 8'inin ailelerinin boşandığı, % 91'nin evli olduğu ve 5 l'nin ise boşanmadığı halde ayrı yaşadıkları görülmektedir.

Çizelge 4.2: Katılımcıların Diğer Özellikleri

Annenezin öğrenim durumu	n	% Yüzde
Okuryazar değil	20	7,0
ilkokul	146	51,4
ortaokul-lise	100	35,2
üniversite	13	4,6
yüksek lisans	5	1,8
Total	284	100,0
Babanızın öğrenim durumu	n	% Yüzde
Okuryazar değil	9	3,2
ilkokul	110	38,7
ortaokul-lise	132	46,5
üniversite	26	9,2
yüksek lisans	7	2,5
Total	284	100,0
Ailenizin ekonomik durumu	n	% Yüzde
Düşük	24	8,5
Orta	250	88,0
Yüksek	10	3,5
Total	284	100,0
Arkadaşlarınız arasında sevilir misiniz?	n	% Yüzde

Çizelge 4.2: (devam)Katılımcıların Diğer Özellikleri

Nadiren	5	1,8
Bazen	28	9,9
Çoğunlukla	176	62,0
Sık sık	75	26,4
Total	284	100,0
Kendinizi genelde değerli buluyor musunuz?	n	% Yüzde
Nadiren	22	7,7
Bazen	97	34,2
Çoğunlukla	98	34,5
Sık sık	67	23,6
Total	284	100,0
Hayatınızdan memnun musunuz?	n	% Yüzde
Nadiren	32	11,3
Bazen	96	33,8
Çoğunlukla	79	27,8
Sık sık	77	27,1
Total	284	100,0

Katılımcıların ailelerinin gelir düzeyleri incelendiği zaman; %9'u düşük, %88'i orta ve %4'ü ise yüksek düzeyde gelire sahip oldukları tespit edilmiştir. Katılımcıların %2'i nadiren, % 10'u bazen, % 62'si çoğunlukla, % 26'sı ise sık sık arkadaşları arasında sevildiğini ifade etmektedir. Katılımcıların %8'i nadiren, % 34'ü bazen, % 35'i çoğunlukla, % 24'ü ise sık sık kendini değerli hissettiğini ifade etmiştir. Katılımcıların %11'i nadiren, % 34'ü bazen, % 28'i çoğunlukla, % 27'si ise sık sık hayatından memnun olduğunu belirtmiştir

Katılımcıların annelerinin % 7'si okuryazar değil % 39'u ilköğretim, %35'i ortaokul ve lise, %5'i Üniversite, %2'si ise yüksek lisans düzeyinde eğitime sahip oldukları tespit edilmiştir. Katılımcıların babalarının % 3'ü okuryazar değil % 51'i ilköğretim, %47'i ortaokul ve lise, %9'u Üniversite, %3'ü ise yüksek lisans düzeyinde eğitime sahip oldukları tespit edilmiştir.

4.3 Güvenirlilik

Çalışmada kullanılan Rosenberg'in benlik saygısı ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlilik analizleri bu bölümde verilmektedir. İlk olarak ölçeğin güvenilirlik düzeyinin Co. Alpha= 0,96 olduğu tespit edilmiştir. Bu oranın oldukça yüksek olması ölçeğin güvenilir olduğu göstermektedir. Bunun sonucu olarak çalışmadaki ifadeler herhangi dönüşüm veya herhangi soru çıkarma işlemi yapmaya gerek olmadığı tespit edilmiştir.

4.4 Benlik Saygısına Etki Eden Değişkenlerin Belirlenmesi

Cinsiyet

Katılımcıların cinsiyetlerinin benlik saygıları üzerinde etkili olup olmadığının tespit edilmesi amacı ile t testi analizi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda verildiği

gibidir.

Çizelge 4.3: Cinsiyet ve Benlik Saygısı

Ölçek	Cinsiyetiniz	n	Ortalama	s.sapma	t	p
Rosenberg	Erkek	141	2,90	0,45	-3,73	0,01
	Kadın	143	3,09	0,37		

Elde edilen sonuçlara göre katılımcıların cinsiyetlerinin benlik saygısı düzeyleri üzerinde etkili oldukları tespit edilmiştir($t=-3,73, p<0,05$). Farkın kadın katılımcıların ortalama benlik saygısı düzeylerinin (3,09) erkek katılımcılara (2,90) göre daha yüksek olmasından kaynaklandığı tespit edilmiştir. Kız öğrencilerin benlik saygı düzeyleri erkeklere göre daha yüksektir.

Sınıf

Katılımcıların sınıflarının benlik saygıları üzerinde etkili olup olmadığının tespit edilmesi amacı ile t testi analizi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda verildiği gibidir.

Çizelge 4.4: Sınıf ve Benlik Saygısı

Ölçek	Sınıfınız	n	Ortalama	s.sapma	t	p
Rosenberg	10. sınıf	145	2,97	0,48	-1,10	0,27
	11. sınıf	139	3,02	0,35		

Katılımcıların 10. Sınıf ve ya 11. Sınıf olma durumlarının benlik saygısı düzeyleri üzerinde etkili olmadığı tespit edilmiştir(-1,10,p>0,05). 10. Sınıf ve ya 11. Sınıf öğrencilerinin benlik saygı düzeylerinin benzer olduğu söylenebilir.

Kardeş sayısı

Katılımcıların kardeş sayılarının benlik saygıları üzerinde etkili olup olmadığının tespit edilmesi amacı ile varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda verildiği gibidir.

Çizelge 4.5: Kardeş Sayısı Ve Benlik Saygısı

Kardeş sayısı	n	Ortalama	s.sapma	F	p
Tek kardeş	45	3,08	0,54	1,17	0,32
2	133	3,00	0,42		
3	55	3,01	0,35		
4	23	2,92	0,39		
4 kardeş üzeri	28	2,88	0,41		
Total	284	3,00	0,42		

Elde edilen sonuçlara göre katılımcıların kardeş sayılarının benlik saygısı üzerinde etkili olmadığı tespit edilmiştir($F=1,17, p>0,05$). Tek kardeş, iki, üç, dört ve dörtten fazla kardeşe sahip olan öğrencilerin benlik düzeylerin bir birine benzer olduğu tespit edilmiştir. Kardeş sayısının benlik saygısı üzerinde etkisinin olmadığı söylenebilir.

Doğum Sırası

Katılımcıların doğum sıralarının benlik saygıları üzerinde etkili olup olmadığının tespit edilmesi amacı ile varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda verildiği gibidir.

Çizelge 4.6: Doğum Sırası Ve Benlik Saygısı

Doğum Sırası	n	Ortalama	s.sapma	F	p
İlk Çocuk	119	3,00	0,46		
Ortanca	146	3,01	0,38	1,92	0,18
Son Çocuk	19	2,89	0,49		
Total	284	3,00	0,42		

Varyans analizi sonuçlara göre katılımcıların doğum sırasının benlik saygısı üzerinde etkili olmadığı tespit edilmiştir($F=1,92, p>0,05$). İlk, ortanca ve son çocuk olan öğrencilerin benlik düzeylerin bir birine benzer olduğu tespit edilmiştir. Doğum sırası benlik saygısı üzerinde etkisinin olmadığı görülmektedir.

Anne Eğitim

Katılımcıların annelerinin eğitim düzeylerinin benlik saygıları üzerinde etkili olup olmadığının tespit edilmesi amacı ile varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda verildiği gibidir. Farklı olan grupların tespit edilmesi amacı ile sidak ikili karşılaştırma testi uygulanmıştır.

Çizelge 4.7: Anne Eğitim Ve Benlik Saygısı

Anne Eğitim	n	Ortalama	s.sapma	F	p	İkiliKarşılaştırma
Okuryazar değil (1)	20	2,83	0,29			
İlkokul (2)	146	3,00	0,38			
Ortaokul-Lise (3)	100	3,05	0,43	4,13	0,01	1, 5<2,3,4
Üniversite (4)	13	3,02	0,37			
Yüksek Lisans (5)	5	2,36	1,13			
Total	284	3,00	0,42			

Katılımcıların annelerinin eğitim düzeylerinin benlik saygıları üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir ($F=4,13, p<0,05$). Farka neden olan grupların tespit edilmesi amacı ile yapılan sidak ikili karşılaştırma testi sonrasında anneleri okuryazar ve yüksek lisans mezunu olan çocukların benlik saygısı düzeylerinin ilkokul, ortaokul-lise ve üniversite olan annelerinin çocuklarına göre daha düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

Baba Eğitim

Katılımcıların babalarının eğitim düzeylerinin benlik saygıları üzerinde etkili olup olmadığının tespit edilmesi amacı ile varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda verildiği gibidir. Farklı olan grupların tespit edilmesi amacı ile Sidak ikili karşılaştırma testi uygulanmıştır.

Çizelge 4.8: Baba Eğitim Ve Benlik Saygısı

Baba Eğitim	n	Ortalama	s.sapma	F	p	İkili Karşılaştırma
Okuryazar Değil (1)	9	2,74	0,18			
İlkokul (2)	110	3,00	0,35			
Ortaokul-Lise (3)	132	3,01	0,42	3,38	0,01	1, 5<2,3,4
Üniversite (4)	26	3,13	0,47			
Yüksek Lisans (5)	7	2,57	0,97			
Total	284	3,00	0,42			

Katılımcıların babalarının eğitim düzeylerinin benlik saygıları üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir ($F=3,38, p<0,05$). Farklı olan grupların tespit edilmesi amacı ile yapıldığı sidak ikili karşılaştırma testi sonrasında babaları okuryazar ve yüksek lisans mezunu olan çocukların benlik saygısı düzeylerinin ilkokul, ortaokul-lise ve üniversite olan babaların çocuklarına göre daha düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

Ailenin Gelir Düzeyi

Katılımcıların annelerinin eğitim düzeylerinin benlik saygıları üzerinde etkili olup olmadığının tespit edilmesi amacı ile varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda verildiği gibidir. Farklı olan grupların tespit edilmesi amacı ile sidak ikili karşılaştırma testi uygulanmıştır.

Çizelge 4.9: Gelir Düzeyi Ve Benlik Saygısı

Ailenin Gelir Düzeyi	n	Ortalama	s.sapma	F	p
Düşük	24	2,91	0,57		
Orta	250	3,01	0,38	2,68	0,07
Yüksek	10	2,73	0,88		
Total	284	3,00	0,42		

Varyans analizi sonuçlarına göre katılımcıların ailelerinin gelir düzeylerinin benlik saygısı üzerinde etkili olmadığı tespit edilmiştir($F=2,68, p>0,05$). Ailelerinin gelirleri düşük orta ve yüksek olan öğrencilerin benlik düzeylerinin bir birine benzer olduğu tespit edilmiştir. Ailenin gelir düzeyinin benlik saygısı üzerinde etkisinin olmadığı görülmektedir.

Ortalama Başarı düzeyleri ve Benlik Saygısı arasındaki ilişkinin araştırılması

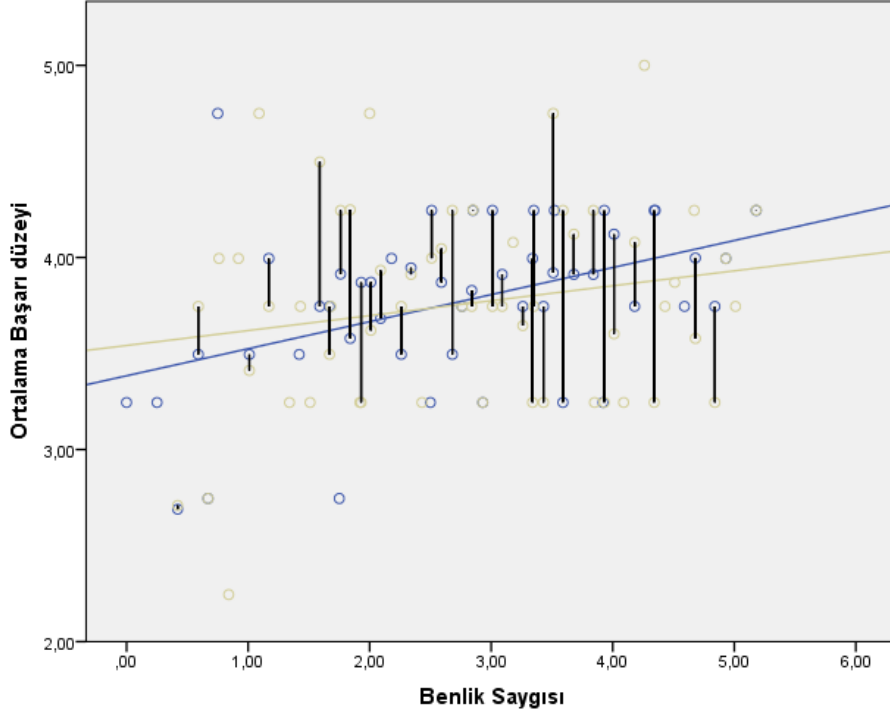
Katılımcıların ortalama başarı düzeyleri ile benlik saygısı ölçeği puanları arasındaki ilişkinin tespit edilebilmesi amacı ile korelasyon analizi uygulaması yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda özet olarak verilmektedir.

Çizelge 4.10: Ortalama Başarı düzeyleri ve Benlik Saygısı arasındaki ilişkinin araştırılması

Puan	İlişki	Benlik Saygısı
	r	0,418**
Ortalama Başarı düzeyi	p	0,01
	n	284

Katılımcıların başarı düzeyleri ile benlik saygıları arasında pozitif yönlü(doğru orantılı) ve yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir($r=0,418, p<0,01$). Öğrencilerin benlik saygı düzeyleri arttıkça ortalama

başarı puanları da artış gösterdiği söylenebilir. Başarılı öğrencilerin benlik saygı düzeylerinin yüksek, başarısız öğrencilerin benlik saygısı düzeylerinin de düşük olduğu görülmektedir.

Şekil 4.1: Ortalama Başarı düzeyleri ve Benlik Saygısı

Kişilerin Ortalama Başarı düzeylerindeki değişimler Benlik Saygısındaki değişimleri %19,3'lük bir oranla açıklamaktadır ($R^2=0,193$). Bu oran oldukça yüksek olarak düşünülebilse de açıklamayan yaklaşık %80'lik bir bölüm olduğu göz ardı edilmemelidir.

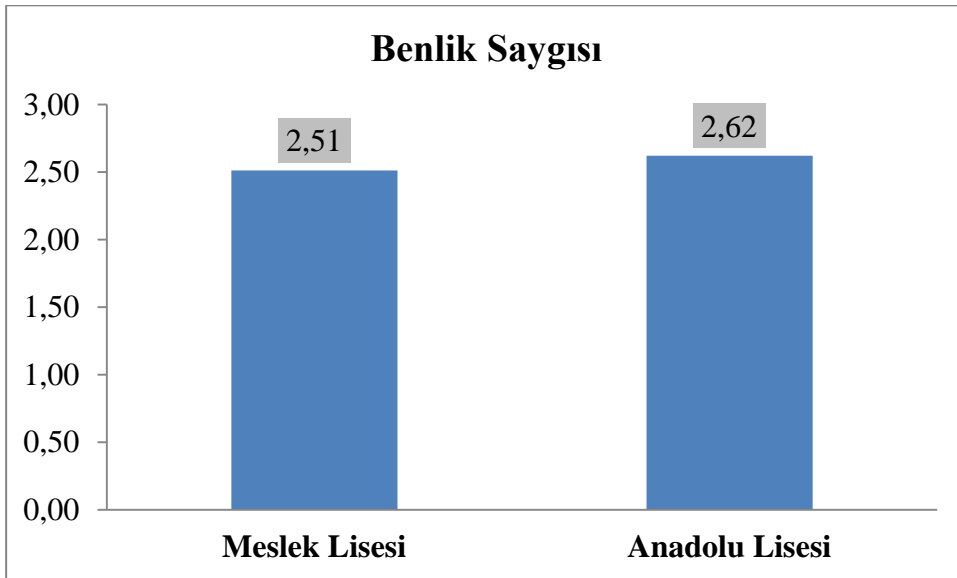
Okul Türü ve Benlik Saygısı arasındaki ilişkinin araştırılması

Katılımcıların okul türünün benlik saygısı ölçeği puanları üzerinde etkili olup olmadığının tespit edilebilmesi amacı ile testi analizi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda özet olarak verilmektedir.

Çizelge 4.11: Okul Türü ve Benlik Saygısı arasındaki ilişkinin araştırılması

Ölçek	Okul	n	Ortalama	S.sapma	t	p
BenlikSaygısı	MeslekLisesi	139	2,51	1,21	-0,69	0,47
	AnadoluLisesi	145	2,62	1,39		

Katılımcıların okul türlerinin benlik saygısı düzeyleri üzerinde etkili olmadığı, meslek lisesi ($2,51 \pm 1,21$) ve Anadolu lisesi ($2,62 \pm 1,39$) öğrencilerinin ortalama benlik saygısı düzeylerinin benzer olduğu görülmektedir ($t = -0,69, p > 0,05$). Okul türünün benlik saygısı üzerinde etkili olmadığı söylenebilir.

Şekil 4.2: Okul Türü ve Benlik Saygısı

Arkadaşlarınız arasında sevilir misiniz?

Katılımcıların Arkadaşlarınız arasında sevilme derecesinin benlik saygıları üzerinde etkili olup olmadığının tespit edilmesi amacı ile varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda verildiği gibidir.

Çizelge 4.11: Arkadaşlarınız arasında sevilir misiniz? Ve Benlik Saygısı

Arkadaşlarınız arasında sevilir misiniz?	n	Ortalama	s.sapma	F	p
Nadiren	5	2,80	0,22		
Bazen	28	3,13	0,45		
Çoğunlukla	176	2,96	0,42	2,31	0,08
Sık sık	75	3,05	0,41		
Total	284	3,00	0,42		

Katılımcıların arkadaşları arasında sevilme derecesinin benlik saygısı üzerinde etkili olmadığı tespit edilmiştir ($F=2,31, p>0,05$). Arkadaşları arasında nadiren, bazen sık sık ve çoğunlukla sevilen öğrencilerin benlik düzeylerin bir birine benzer olduğu tespit edilmiştir. Arkadaşları arasında sevilme derecesinin benlik saygısı üzerinde etkisinin olmadığı görülmektedir.

Kendinizi Genelde Değerli Buluyor Musunuz?

Katılımcıların kendilerini değerli bulma durumu ile benlik saygıları üzerinde etkili olup olmadığının tespit edilmesi amacı ile varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda verildiği gibidir. Farklı olan grupların tespit edilmesi amacı ile sidak ikili karşılaştırma testi uygulanmıştır.

Çizelge 4.12: Kendinizi Genelde Değerli Buluyor Musunuz? Ve Benlik Saygısı

Kendinizi genelde değerli buluyor musunuz?	n	Ortalama	s.sapma	F	p	İkili Karşılaştırma
Nadiren (1)	22	3,09	0,52			
Bazen (2)	97	3,10	0,39			
Çoğunlukla (3)	98	2,90	0,45	3,20	0,02	3,4< 2,1
Sık sık (4)	67	2,95	0,38			
Total	284	3,00	0,42			

Katılımcıların kendilerini değerli bulma durumunun benlik saygıları üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir ($F=3,20, p<0,05$). Farka neden olan grupların tespit edilmesi amacı ile yapılan sidak ikili karşılaştırma testi sonrasında kendilerini çoğunlukla ve sık sık değerli bulan katılımcıların benlik saygısı düzeylerinin kendilerini nadiren ve bazen değerli bulan katılımcılara göre daha düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Kendini değerli olduğunu düşünme sıklık düzeyi arttıkça benlik saygısı düzenini azaldığı düşünülebilir.

Hayatınızdan memnun musunuz?

Katılımcıların hayatından memnun olma durumunun benlik saygıları üzerinde etkili olup olmadığının tespit edilmesi amacı ile varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda verildiği gibidir. Farklı olan grupların tespit edilmesi amacı ile sidak ikili karşılaştırma testi uygulanmıştır.

Çizelge 4.13: Hayatınızdan memnun musunuz? Ve Benlik Saygısı

Hayatınızdan memnun musunuz?	n	Ortalama	s.sapma	F	p	İkili Karşılaştırma
Nadiren (1)	32	2,81	0,67			
Bazen (2)	96	3,03	0,37			
Çoğunlukla (3)	79	2,96	0,39	3,26	0,02	1< 2,3,4
Sık sık (4)	77	3,06	0,37			
Total	284	3,00	0,42			

Katılımcıların hayatlarından memnun olma durumunun benlik saygıları üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir ($F=3,26, p<0,05$). Farka neden olan grupların tespit edilmesi amacı ile yapılan sidak ikili karşılaştırma testi sonrasında hayatından nadiren memnun olan katılımcıların benlik saygısı düzeylerinin hayatından daha yüksek düzeyde memnun olan katılımcılara göre daha düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Hayatından memnun olma durumu benlik saygısı üzerinde etkili olduğu düşünülebilir.

Çizelge 4.14: Hipotez Tablosu

Hipotezler	Kabul	Ret
1. Katılımcıların cinsiyetleri Benlik saygıları üzerinde etkilidir.	X	
2. Katılımcıların sınıfları Benlik saygıları üzerinde etkilidir.		X
3. Katılımcıların Kardeş sayıları Benlik saygıları üzerinde etkilidir.		X
4. Katılımcıların doğum sıraları Benlik saygıları üzerinde etkilidir.		X
5. Katılımcıların Anne eğitim düzeyleri Benlik saygıları üzerinde etkilidir.	X	
6. Katılımcıların baba eğitim düzeyleri Benlik saygıları üzerinde etkilidir.	X	
7. Katılımcıların gelir düzeyleri Benlik saygıları üzerinde etkilidir.		X
8. Katılımcıların arkadaşları arasında sevilme durumu Benlik saygıları üzerinde etkilidir.		X
9. Katılımcıların kendini değerli bulma durumu Benlik saygıları üzerinde etkilidir.	X	
10. Katılımcıların hayatından memnun olma durumu Benlik saygıları üzerinde etkilidir.	X	

5 TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1 Tartışma

Günümüz eğitim sistemi içerisinde öğrenciler belirli aralıklarla düzenli olarak sınavlara girmektedir. Bu sınavlar doğrultusunda eğitim görecekları ortaokul, lise ve üniversite belirlenmektedir. İlköğretimin ilk yıllarına kadar inen okul dışı eğitim desteği ile birlikte çok küçük yaştan itibaren çocuklar yarış psikolojisi ile birlikte büyümektedir. Girdikleri sınavlar sonucunda aldıkları puanlar, yerleştikleri okullar da şüphesiz eğitim alacakları okul kadar toplumun bakış açısını da belirlemektedir. Sınav bazında başarısız öğrencilerin aile baskısı ile karşı karşıya kaldıkları herkesce bilinen bir gerçektir. Bunun sonucunda şüphesiz özgüven düzeyleri değişiklik göstermektedir. Bu gerçekten yola çıkılarak gerçekleştirilen çalışmada mesleki ve teknik endüstri meslek liseleri ile anadolu liselerinde yer alan sınav bazında başarı anlamında aralarında büyük farklılıklar olan iki öğrenci grubu ele alınmıştır. Bu grupların sınav başarıları doğrultusunda benlik saygılarının gelişimi incelenmiştir. Şüphesiz ki bu iki okul türünde eğitim gören öğrencilerin ailelerince ve çevrelerince karşılanma durumları farklılık göstermektedir.

Cinsiyetin ergenlerin benlik saygısı ve sosyal kaygı düzeyleri üzerinde etkili olmadığı saptanmıştır. Yurtiçinde Çevik BüyükÇahin ve Atıcı (2007), Çankaya (2007), Dilek (2007), Maşrabacı (1994), Yenidünya (2005), Balat ve Akman (2004) ve yurtdışında da Jackson ve arkadaşlarının (2010) lise öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmalarda benlik saygısı puanlarının cinsiyete göre farklılaşmadığı ortaya konmaktadır. Diğer taraftan 11-19 yaş grubu öğrencileriyle yapılan bir çalışmada erkeklerin benlik saygısı düzeyinin kız öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu ortaya konmuştur (Govender ve Moodley, 2004).

Yapılan bu araştırmada elde edilen sonuçlara göre katılımcıların cinsiyetlerinin benlik saygısı düzeyleri üzerinde etkili oldukları tespit edilmiştir($t=3,73, p<0,05$). Farkın kadın katılımcıların ortalama benlik saygısı düzeylerinin

(3,09) erkek katılımcılara (2,90) göre daha yüksek olmasından kaynaklandığı tespit edilmiştir. Kız öğrencilerin benlik saygı düzeyleri ereklere göre daha yüksektir.

Araştırmanın cinsiyete göre olan analizinde kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre anlamlılık düzeyleri farklı olduğu anlaşılmaktadır. Ölçeğin 1. sorusunda kadın öğrencilerin (0,07084) çıkması erkek öğrencilerin (0,08460) çıkmasına göre daha düşük kalmıştır. Varyansın homojen olup olmadığına dair bilgi veren F değeri için Sig. Değerine bakıldığında 0,05 üzerindeki değeri sebebiyle (0,491) varyansı homojendir. Gruplar arasında fark olup olmadığını gösteren Sig. (2-tailed) değerine bakıldığında, değer 0,05'ten büyük olduğu için (282-272,889) karşılaştırılan gruplar arasında anlamlı fark olmadığına karar verilmiştir. Birbirine denk gruplardır.

Ölçeğin 2. sorusunda kadın öğrencilerin (0,05521) çıkması erkek öğrencilerin (0,07300) çıkmasına göre daha düşük kalmıştır. Varyansın homojen olup olmadığına dair bilgi veren F değeri için Sig. Değerine bakıldığında 0,05 üzerindeki değeri sebebiyle (0,440) varyansı homojendir. Gruplar arasında fark olup olmadığını gösteren Sig. (2-tailed) değerine bakıldığında, değer 0,05'ten büyük olduğu için (0,099-0,100) karşılaştırılan gruplar arasında anlamlı fark olmadığına karar verilmiştir. Birbirine denk gruplardır.

Ölçeğin 3. sorusunda kadın öğrencilerin (0,10589) çıkması erkek öğrencilerin (0,09426) çıkmasına göre daha yüksek olmuştur. Varyansın homojen olup olmadığına dair bilgi veren F değeri için Sig. Değerine bakıldığında 0,05 altındaki (0,001) varyansı homojen değildir. Gruplar arasında farkta da kadınlar daha yüksek varyanslıdır.

Ölçeğin 4. sorusunda kadın öğrencilerin (0,06878) çıkması erkek öğrencilerin (0,07838) çıkmasına göre daha düşük kalmıştır. Varyansın homojen olup olmadığına dair bilgi veren F değeri için Sig. Değerine bakıldığında 0,05 üzerindeki değeri sebebiyle (0,602) varyansı homojendir. Gruplar arasında fark olup olmadığını gösteren Sig. (2-tailed) değerine bakıldığında, değer 0,05'ten büyük olduğu için (0,523-0,523) karşılaştırılan gruplar arasında anlamlı fark olmadığına karar verilmiştir. Birbirine denk gruplardır.

“Ölçeğin 5. sorusunda kadın öğrencilerin (0, 10348) çıkması erkek öğrencilerin (0,10383) çıkmasına göre daha düşük kalmıştır. Varyansın homojen olup olmadığına dair bilgi veren F değeri için Sig. Değerine bakıldığında 0,05 üzerindeki değeri sebebiyle (0,454) varyansı homojendir. Gruplar arasında fark olup olmadığını gösteren Sig. (2-tailed) değerine bakıldığında, değer 0,05'ten büyük olduğu için (0,306-0,306) karşılaştırılan gruplar arasında anlamlı fark olmadığına karar verilmiştir. Birbirine denk gruplardır.

Ölçeğin 6. sorusunda kadın öğrencilerin (0,08595) çıkması erkek öğrencilerin (0,08787) çıkmasına göre daha düşük kalmıştır. Varyansın homojen olup olmadığına dair bilgi veren F değeri için Sig. Değerine bakıldığında 0,05 üzerindeki değeri sebebiyle (0,632) varyansı homojendir. Gruplar arasında fark olup olmadığını gösteren Sig. (2-tailed) değerine bakıldığında, değer 0,05'ten büyük olduğu için (0,604-0,604) karşılaştırılan gruplar arasında anlamlı fark olmadığına karar verilmiştir. Birbirine denk gruplardır.

Ölçeğin 7. sorusunda kadın öğrencilerin (0,09948) çıkması erkek öğrencilerin (0,08168) çıkmasına göre daha yüksek olmuştur. Varyansın homojen olup olmadığına dair bilgi veren F değeri için Sig. Değerine bakıldığında 0,05 üzerindeki değeri sebebiyle (0,156) varyansı homojendir. Gruplar arasında fark olup olmadığını gösteren Sig. (2-tailed) değerine bakıldığında, değer 0,05'ten büyük olduğu için (0,250-0,249) karşılaştırılan gruplar arasında anlamlı fark olmadığına karar verilmiştir. Birbirine denk gruplardır.

Ölçeğin 8. sorusunda sorusunda kadın öğrencilerin (0,11463) çıkması erkek öğrencilerin (0,11100) çıkmasına göre daha yüksek olmuştur. Varyansın homojen olup olmadığına dair bilgi veren F değeri için Sig. Değerine bakıldığında 0,05 üzerindeki değeri sebebiyle (0,122) varyansı homojendir. Gruplar arasında fark olup olmadığını gösteren Sig. (2-tailed) değerine bakıldığında, değer 0,05'ten büyük olduğu için (0,295-0,295) karşılaştırılan gruplar arasında anlamlı fark olmadığına karar verilmiştir. Birbirine denk gruplardır.

Ölçeğin 9. sorusunda kadın öğrencilerin (0,11914) çıkması erkek öğrencilerin (0,11947) çıkmasına göre daha düşük kalmıştır. Varyansın homojen olup olmadığına dair bilgi veren F değeri için Sig. Değerine bakıldığında 0,05 üzerindeki değeri sebebiyle (0,612) varyansı homojendir. Gruplar arasında fark

olup olmadığını gösteren Sig. (2-tailed) değerine bakıldığında, değer 0,05'ten büyük olduğu için (0,665-0,665) karşılaştırılan gruplar arasında anlamlı fark olmadığına karar verilmiştir. Birbirine denk gruplardır.

Ölçeğin 10. sorusunda kadın öğrencilerin (0,11117) çıkması erkek öğrencilerin (0,10837) çıkmasına göre daha yüksek olmuştur. Varyansın homojen olup olmadığına dair bilgi veren F değeri için Sig. Değerine bakıldığında 0,05 üzerindeki değeri sebebiyle (0,665) varyansı homojendir. Gruplar arasında fark olup olmadığını gösteren Sig. (2-tailed) değerine bakıldığında, değer 0,05'ten büyük olduğu için (0,640-0,640) karşılaştırılan gruplar arasında anlamlı fark olmadığına karar verilmiştir. Birbirine denk gruplardır.

Sorular bütününe bakıldığı zaman cinsiyete bağlı grupların denk olduğu ve kadın-erkek gruplarının benzer neticeler çıkardığı görülmüştür. HA REDDEDİLEMEZ sonucuna varılmıştır. Cinsiyete göre cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur sonucuna varılmaktadır.

Çam ve ark. (2000) yaptıkları benzer araştırmada sınıf düzeyi arttıkça öğrencilerin benlik saygısının da yükseldiğini tespit etmişlerdir. Ortaöğretim öğrencilerinde yapılan araştırma bulguları da öğrencilerin sınıf düzeyleri arttıkça benlik saygısı puanlarının da arttığını göstermektedir (Balat ve Akman, 2004). Hemşirelik bölümü öğrencileri üzerinde yapılan benzer bir çalışmada da birinci sınıf öğrencilerinin en düşük, dördüncü sınıf öğrencilerinin ise en yüksek benlik saygısı puanına sahip oldukları tespit edilmiştir. Aynı araştırmada sınıf ilerledikçe benlik saygısının artmasında, üniversite eğitimini sürdürürken yaşanan deneyim ve bilgi artışının olumlu etkisinin olduğu belirtilmiştir. Bunun yanında son sınıf öğrencilerinin mesleki olarak daha bilgili ve deneyimli olmaları, öğretim elemanları ve sağlık çalışanları ile öğrenim süresince daha uzun süre birlikte olmalarının benlik saygılarını arttırdığı savunulmuştur. Ayrıca bu doğrultuda, yükseköğrenim yaşantısının benlik saygısını geliştiren bir ortam olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Karadağ ve ark. 2008).

Yapılan bu çalışmada da Katılımcıların 10. Sınıf ve ya 11. Sınıf olma durumlarının benlik saygısı düzeyleri üzerinde etkili olmadığı tespit edilmiştir(-1,10,p>0,05). 10. Sınıf ve ya 11. Sınıf öğrencilerinin benlik saygı düzeylerinin benzer olduğu söylenebilir.

Anne-babaların eğitim düzeylerinin yüksekliği çocuklarının da benlik duygusunda artış şeklinde neticelenmektedir. Bu araştırmanın analizlerin de katılımcıların annelerinin eğitim düzeylerinin benlik saygıları üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir ($F=4,13, p<0,05$). Farka neden olan grupların tespit edilmesi amacı ile yapılabilecek ikili karşılaştırma testi sonrasında anneleri okuryazar ve yüksek lisans mezunu olan çocukların benlik saygısı düzeylerinin ilkökul, ortaokul-lise ve üniversite olan annelerinin çocuklarına göre daha düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Katılımcıların babalarının eğitim düzeylerinin benlik saygıları üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir ($F=3,38, p<0,05$). Farklı olan grupların tespit edilmesi amacı ile yapılabilecek ikili karşılaştırma testi sonrasında babaları okuryazar ve yüksek lisans mezunu olan çocukların benlik saygısı düzeylerinin ilkökul, ortaokul-lise ve üniversite olan babaların çocuklarına göre daha düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Bu araştırma da ki varyans analizi sonuçlara göre katılımcıların ailelerinin gelir düzeylerinin benlik saygısı üzerinde etkili olmadığı tespit edilmiştir ($F=2,68, p>0,05$). Ailelerinin gelirleri düşük orta ve yüksek olan öğrencilerin benlik düzeylerin bir birine benzer olduğu tespit edilmiştir. Ailenin gelir düzeyinin benlik saygısı üzerinde etkisinin olmadığı görülmektedir.

Araştırmanın okul türüne göre olan analizinde Anadolu Lisesi öğrencileri ile Endüstri ve Teknik Meslek Lisesi öğrencilerine göre anlamlılık düzeyleri farklı olduğu anlaşılmaktadır. “Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum” sorusunda Anadolu Lisesi öğrencilerinin (0,07607) çıkması Endüstri ve Teknik Meslek Lisesi öğrencilerinin (0,07917) çıkmasına göre daha düşük kalmıştır. Varyansın homojen olup olmadığına dair bilgi veren F değeri için Sig. Değerine bakıldığında 0,05 üzerindeki değeri sebebiyle (0,193) varyansı homojendir. Gruplar arasında fark olup olmadığını gösteren Sig. (2-tailed) değerine bakıldığında, değer 0,05’ten büyük olduğu için (0,89-0,89) karşılaştırılan gruplar arasında anlamlı fark olmadığına karar verilmiştir. Birbirine denk gruplardır.

“Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum” sorusunda Anadolu Lisesi öğrencilerin (0,05284) çıkması Endüstri ve Teknik Meslek Lisesi öğrencilerin (0,07445) çıkmasına göre daha düşük kalmıştır. Varyansın homojen olup olmadığına dair bilgi veren F değeri için Sig. Değerine bakıldığında 0,05 üzerindeki değeri sebebiyle (0,486) varyansı homojendir. Gruplar arasında fark

olup olmadığını gösteren Sig. (2-tailed) değerine bakıldığında, değer 0,05'ten küçük olduğu için (0,017-0,18) karşılaştırılan gruplar arasında anlamlı fark vardır. Endüstri ve Teknik Meslek Lisesi öğrencilerinin daha yüksek değerde olması ile daha anlamlıdır. Birbirlerinden farklı gruplardır.

“Genelde kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim” sorusunda Anadolu Lisesi öğrencilerin (0,09988) çıkması Endüstri ve Teknik Meslek Lisesi öğrencilerin (0,10076) çıkmasına göre daha düşük kalmıştır. Varyansın homojen olup olmadığına dair bilgi veren F değeri için Sig. Değerine bakıldığında 0,05 üzerindeki değeri sebebiyle (0,864) varyansı homojendir. Gruplar arasında fark olup olmadığını gösteren Sig. (2-tailed) değerine bakıldığında, değer 0,05'ten büyük olduğu için (0,438-0,438) karşılaştırılan gruplar arasında anlamlı fark olmadığına karar verilmiştir. Birbirine denk gruplardır.

“Ben de diğer insanların birçoğunun yapabildiği kadar bir şeyler yapabilirim” sorusunda Anadolu Lisesi öğrencilerin (0,06093) çıkması Endüstri ve Teknik Meslek Lisesi öğrencilerin (0,08373) çıkmasına göre daha düşük kalmıştır. Varyansın homojen olup olmadığına dair bilgi veren F değeri için Sig. Değerine bakıldığında 0,05 üzerindeki değeri sebebiyle (0,109) varyansı homojendir. Gruplar arasında fark olup olmadığını gösteren Sig. (2-tailed) değerine bakıldığında, değer 0,05'ten büyük olduğu için (0,012-0,013) karşılaştırılan gruplar arasında anlamlı fark olmadığına karar verilmiştir. Birbirine denk gruplardır.

“Kendimde gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum” sorusunda Anadolu Lisesi öğrencilerin (0,10688) çıkması Endüstri ve Teknik Meslek Lisesi öğrencilerin (0,10039) çıkmasına göre daha yüksek olmuştur. Varyansın homojen olup olmadığına dair bilgi veren F değeri için Sig. Değerine bakıldığında 0,05 üzerindeki değeri sebebiyle (0,216) varyansı homojendir. Gruplar arasında fark olup olmadığını gösteren Sig. (2-tailed) değerine bakıldığında, değer 0,05'ten büyük olduğu için (0,574-0,574) karşılaştırılan gruplar arasında anlamlı fark olmadığına karar verilmiştir. Birbirine denk gruplardır.

“Kendime karşı olumlu bir tutum içerisindeyim” sorusunda Anadolu Lisesi öğrencilerin (0,09227) çıkması Endüstri ve Teknik Meslek Lisesi öğrencilerin (0,08078) çıkmasına göre daha yüksek olmuştur. Varyansın homojen olup

olmadığına dair bilgi veren F değeri için Sig. Değerine bakıldığında 0,05 altındaki değeri sebebiyle (0,033) varyansı homojen değildir. Gruplar arasında fark olup olmadığını gösteren Sig. (2-tailed) değerine bakıldığında, değer 0,05'ten büyük olduğu için (0,623-0,625) karşılaştırılan gruplar arasında anlamlı farklılıkta Endüstri ve Teknik Lisesi öğrencilerinin grubu daha anlamlıdır. Birbirinden farklı gruplardır.

“Genel olarak kendimden memnunum” sorusunda Anadolu Lisesi öğrencilerin (0,09544) çıkması Endüstri ve Teknik Meslek Lisesi öğrencilerin (0,08681) çıkmasına göre daha yüksek olmuştur. Varyansın homojen olup olmadığına dair bilgi veren F değeri için Sig. Değerine bakıldığında 0,05 üzerindeki değeri sebebiyle (0,196) varyansı homojendir. Gruplar arasında fark olup olmadığını gösteren Sig. (2-tailed) değerine bakıldığında, değer 0,05'ten büyük olduğu için (0,966-0,966) karşılaştırılan gruplar arasında anlamlı fark olmadığına karar verilmiştir. Birbirine denk gruplardır.

“Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim” sorusunda Anadolu Lisesi öğrencilerin (0,11521) çıkması Endüstri ve Teknik Meslek Lisesi öğrencilerin (0,10988) çıkmasına göre daha yüksek olmuştur. Varyansın homojen olup olmadığına dair bilgi veren F değeri için Sig. Değerine bakıldığında 0,05 üzerindeki değeri sebebiyle (0,077) varyansı homojendir. Gruplar arasında fark olup olmadığını gösteren Sig. (2-tailed) değerine bakıldığında, değer 0,05'ten büyük olduğu için (0,151-0,150) karşılaştırılan gruplar arasında anlamlı fark olmadığına karar verilmiştir. Birbirine denk gruplardır.

“Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığımı düşünüyorum” sorusunda Anadolu Lisesi öğrencilerin (0,11317) çıkması Endüstri ve Teknik Meslek Lisesi öğrencilerin (0,12494) çıkmasına göre daha düşük kalmıştır. Varyansın homojen olup olmadığına dair bilgi veren F değeri için Sig. Değerine bakıldığında 0,05 üzerindeki değeri sebebiyle (0,031) varyansı homojendir. Gruplar arasında fark olup olmadığını gösteren Sig. (2-tailed) değerine bakıldığında, değer 0,05'ten büyük olduğu için (0,239-0,239) karşılaştırılan gruplar arasında anlamlı fark olmadığına karar verilmiştir. Birbirine denk gruplardır.

“Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığını düşünüyorum” sorusunda Anadolu Lisesi öğrencilerin (0,10876) çıkması Endüstri ve Teknik Meslek Lisesi

öğrencilerin (0,11030) çıkmasına göre daha düşük kalmıştır. Varyansın homojen olup olmadığına dair bilgi veren F değeri için Sig. Değerine bakıldığında 0,05 üzerindeki değeri sebebiyle (0,848) varyansı homojendir. Gruplar arasında fark olup olmadığını gösteren Sig. (2-tailed) değerine bakıldığında, değer 0,05'ten büyük olduğu için (0,194-0,194) karşılaştırılan gruplar arasında anlamlı fark olmadığına karar verilmiştir. Birbirine denk gruplardır.

Sorular bütününe bakıldığı zaman okul türüne bağlı grupların denk olduğu ve Anadolu Lisesi ve Teknik ve Meslek Lisesi gruplarının benzer neticeler çıkardığı görülmüştür. Sonuçların çoğunda okul türlerinde istatistiksel olarak fark yoktur. Okul türüne göre cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur sonucuna varılmaktadır.

Katılımcıların ortalama başarı düzeyleri ile benlik saygısı ölçeği puanları arasındaki ilişkinin tespit edilebilmesi amacı ile korelasyon analizi uygulaması yapılmıştır. Katılımcıların başarı düzeyleri ile benlik saygıları arasında pozitif yönlü(doğru orantılı) ve yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir($r=0,418, p<0,01$). Öğrencilerin benlik saygı düzeyleri arttıkça ortalama başarı puanları da artış gösterdiği söylenebilir. Başarılı öğrencilerin benlik saygı düzeylerinin yüksek, başarısız öğrencilerin benlik saygısı düzeylerinin de düşük olduğu görülmektedir.

Birçok araştırma akademik benlik ile başarı arasında pozitif bir ilişki olduğunu desteklemiştir. Öğrencilerin benlik saygısı yüksek ise başarıları da yüksektir (Beck,1984; Parkey,1990; Gazareli, Everhat&Lester, 1993). Genel olarak şu söylenebilirki benlik saygısı yüksek olan öğrencilerin okul çalışmalarında arkadaş ilişkilerinde ve diğer sosyal çevreyle kurdukları ilişkilerinde kendilerinden daha emin ve girişkendirler. Bu öğrenciler öğrenmeye daah isteklidir ve değişimleri kolay kabullenirler. Diğer taraftan benlik saygısı düşük olan öğrencilerin kendilerine olan güvenleri azdır, başaramayacakları duygusunu çok fazla yaşadıklarından başarısızlık sonrası mahcubiyet duygusunu hissetmemek için kendilerini riske atmazlar (Pişkin, 2003).

Benlik saygısı düşük olan öğrenciler zihinsel beceri gerektiren etkinliklerde yer almaktan kaçındıkları gibi başarılı olma yolunda önemli bir etkiye sahip öğrenme

stratejilerini kullanmak konusunda yaratıcı olmadıkları görülmüştür (Thomas, Inventosin&Rahwer, 1987).

Akademik başarı ve çeşitli çalışma stratejileri arasında olumlu ve güçlü bir ilişki olduğunu göstermektedir (Weinstein ve Mayer, 1986). Özyeterlik ve çalışma stratejisi kullanma (Pintrich, 1989; Pintrich ve De Groot, 1990; Shell & ark., 1989; Schunk, 1990; Zimmerman & Pons, 1990); öğrencinin yeteneği ve strateji kulanma (Basford & others., 1982; Cbi, 1985; Hasselhom & Korker, 1986) arasındada olumlu ilişkiler vardır (Akt: Hom, Brunning, Schraw & Curry, 1993:465) Thomas(1993)' a göre, son yıllarda oluşan üç gelişme, okullarda çalışma alışkanlıklarının öğretilmesi gerektiği düşüncesini desteklemektedir. Bunlar; (a) öğrencilerin aktif öğreniciler olduğu savım savunan bilişsel psikolojideki gelişmeler (b) toplumda risk alabilen bireylere ilginin artması (c) öğrenci ediminin giderek daha fazla oranda artmasının istenmesidir (Akt. Subaşı, 2000). Çalışma alışkanlıklarının geliştirilmesinde öğrenme - öğretme ortamlarında işe koşulan strateji, yöntem ve tekniklerinbüyük rolü vardır.

Son yıllarda öğrenme-öğretme ortamlarının yeniden düzenlenmesi ve çağdaş eğitim ilkelerinin gerçekleştirilmesi amacıyla çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Son yıllarda bu anlamdaen çok ilgi gören ve bir çok disiplin alan ile öğrenme-öğretme yaklaşımını bir arada kullanma imkân tanıyan yaklaşım proje tabanlı öğrenme yaklaşımıdır.

Torucu (1990), düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ergenlerin benlik saygısında düşme olduğunu ve anne-baba eğitim düzeyinin yüksek olması ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Aynı şekilde Aksoy (1992) da çalışmasında sosyo-ekonomik düzey ve anne-baba öğrenim durumunun benlik saygısı üzerinde etkili olduğunu bulmuştur. Araştırmacılara göre ergenlerin duyguları özellikle ilk ergenlik döneminde oldukça değişkendir fakat benlik saygısının durağan bir özelliği vardır. Çocukluk döneminde yüksek benlik saygısına sahip bir birey ergenlik döneminde de yüksek benlik saygısı gösterebilmektedir. Orta ve son ergenlik döneminde de benlik saygısı artmaktadır (Hart, 1988; O'Malley ve Bachman, 1983; Savin-Williams ve Demo, 1984).

Benzer çalışmalar göstermektedir ki ailenin eğitim durumu, sosyo-ekonomik düzey ve öğrencilerin sınıfları başarı ve benlik saygıları üzerinde önemli değişkenlerdir.

Sosyal kaygı ve cinsiyeti ele alan çalışmaların bir kısmında sosyal kaygı düzeyinin cinsiyete göre değişmediği görülmektedir (Baltacı, 2010; Eren Gümüç, 1997; Erkan, 2002; Mahtelia ve Vankar, 2004; Teachmann ve Allen, 2007; Ümmet, 2007). Ancak sosyal kaygının hangi cinsiyette daha fazla görüldüğüne ilişkin araştırma bulgularının tutarlı olmadığı görülmektedir. Bazı çalışmalar kızların sosyal kaygı düzeyinin erkeklerden yüksek olduğunu (Aydın ve Tekinsav-Sütçü, 2007; Erözkan, 2004; Jose ve ark., 2012; La Greca ve Harrison, 2005); bazı çalışmalar ise erkeklerin sosyal kaygı düzeyinin kızlardan yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Dilbaz ve Güz, 2002; Kalkan, 2008; Mazalin ve Moore, 2004; Palancı, 2004). Bu çalışmada cinsiyete göre ergenlerin benlik saygısı ve sosyal kaygı düzeyi arasında fark bulunmamasının, günümüzde değişen aile yapısıyla birlikte kız ve erkeğin eşit eğitim fırsatlarına sahip olmasından, kızların da aile ve okul yaşamında erkekler kadar etkin biçimde yer almasından ve cinsiyetler arasından rekabetin artmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Bu çalışmada olumlu beden imajına sahip ergenlerin benlik saygısı düzeyiyle bir bilgi yoktur. Fiziksel görünümünden memnun olan ergenlerin benlik saygısının daha yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Benlik saygısı ve beden imajını inceleyen çalışmaların büyük bir çoğunluğunda fiziksel görünümünü beğendiğini ifade eden ergenlerin benlik saygısının, fiziksel görünümünü beğenmediğini ifade edenlerden yüksek olduğu görülmektedir (Maşrabacı, 1994; Oktan ve Şahin, 2010; Suner, 2000; Tatoğlu, 2006).

Ergenliğin; fiziksel değişimlerin ön plana çıktığı, beden imajının önem kazandığı bir dönem olduğuna inanılmaktadır. Ergenin görünüşüne ilişkin algılarının benlik saygısının önemli bir belirleyicisi olduğu düşünülmektedir. Diğer taraftan ergenlik döneminde meydana gelen fiziksel, bilişsel ve sosyal değişimlerin ergende kaygının ortaya çıkmasına neden olabileceği özellikle beden imajı, sosyal ilişkiler ve performansa yönelik olumsuz yüklemelerle kaygı yaşantılarını daha da tetikleyebileceği düşünülmektedir.

5.2 Sonuç

Sonuç olarak okul başarısı öğrenci başarısı üzerinde genel bir yorum yapma konusunda yeterli olmayacağından sınav bazlı toplum ve aile baskılarının önüne geçilmesi öğrenci psikolojisi ve benlik saygısı üzerinde etkili olmaktadır. Toplum ve aile bilinci ile birlikte genç yaşta çocukların özgüven kaybı yaşamalarının önüne geçilmesi en büyük temennidir. Bu amaçla da toplum refahının ve eğitim düzeyinin artırılması, bu fikirlerin aşılması, çocuklar arasında farklılıkların minimize edilmesi ve okul türleri arasındaki eğitim farklılığının azaltılması bu sorun ya da farklılığın ortadan kaldırılmasına önemli katkılar sağlayacaktır.

Öğrencilerin başarılı olmalarını etkileyen önemli etkenlerden biri, eğitim ortamlarında kullanılan öğrenme-öğretme yaklaşımlarıdır. Öğrenciler farklı eğitim ortamlarında farklı öğrenme stratejileri geliştirerek yani bilgilere ulaşır, başarıya hisssini yaşar, kendilerine olan güvenleri artar, verimli ve etkili çalışma alışkanlıkları gelişir. Öğrenciler sevdikleri, mutlu oldukları, ilgi duydukları konulara daha çok zaman ayırmaktadırlar.

İyi bir öğrenme-öğretme ortamı, öğrencilere nasıl öğreneceklerini, bilgiyi nasıl kullanacaklarını ve yaşama entegre edeceklerini, nasıl düşüneceklerini, ilgi ve becerilerini nasıl geliştireceklerini gösterir. Bu bağlamda, öğrenme-öğretme ortamında kullanılacak yaklaşımlar öğrenciyi bir bütün olarak geliştirmeyi amaçlamalıdır.

Öğrenciler mutlu oldukları, etkin olarak öğrenme-öğretme sürecine katıldıkları, benimsedikleri derslerde başarılı olacaklardır. Ülkemizde yapılan araştırmalar, öğretmenlerin genellikle geleneksel öğrenme-öğretme yaklaşımlarını kullandıklarını ve öğrencilerin gelecekteki ile ilgili sınavlarda başarılı olabilmek için dershanelere giderek (ek dersler olarak) başarılı olma gayreti içerisinde olduklarını göstermektedir.

Bireyin kendini beğenilme ve sevilmeye değer görmesini ifade eden benlik saygısı ne kadar yüksek olursa kişi depresyon ve strese o kadar dayanıklı olur. bilişsel çelişkiler ve kıskançlık değişkenlerinin rekabetçiliği etkileyen önemli faktörler olabileceğini göstermektedir. eğitim sistemi öğrencileri, iş dünyası ve metropol şehirlerin koşulları bireyleri, rekabete zorunlu olarak yöneltirken birçok problemi de beraberinde getirmektedir. Bunların giderilmesi sağlıklı bir ieltişim

kazanmandırmak için bu konuşlarda uzman kişilere önemli sorumluluklar düşmektedir.. Bunun için başta öğrenciler olmak üzere, eğitimcilere, ailelere konuyla ilgili bilgilendirici seminerler verilebilir, grup rehberlik etkinlikleri düzenlenebilir ve yarışmacı değil; işbirliğini destekleyici bir anlayış kazandırılması için çalışmalar yapılabilir.

5.3 Öneriler

Bu farklılığın ortaya konulabilmesi adına da belirlenen değişkenler doğrultusunda analizler gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçlarına göre;

Akademik başarıya göre benlik saygısı farklılık göstermektedir. akademik, öğrencilerin benlik saygıları üzerinde etkili bir değişkendir ki çalışmanın çıkış noktası da bu fikire kapınılmış olmasıdır.

- Cinsiyete göre benlik saygısı farklılık göstermemektedir. Cinsiyet, öğrencilerin benlik saygısı üzerinde etkili bir değişken değildir.
- Okul türüne göre benlik saygısı farklılık göstermemektedir. Okul türü, öğrencilerin benlik saygısı üzerinde etkili bir değişken değildir.
- Ailenin gelir düzeyine göre benlik saygısı farklılık göstermemektedir. Ailenin gelir düzeyi, öğrencilerin benlik saygıları üzerinde etkili bir değişken değildir.
- Anne-Babanın ilişki durumuna göre benlik saygısı farklılık göstermemektedir Anne-Baba ilişkisi, öğrencilerin benlik saygıları üzerinde etkili bir değişken değildir.

Bu değişkenlerin etkilerinin ortadan kaldırılabilmesi adına getirilebilecek öneriler şunlardır:

- Akademik başarıda toplumsal baskının önüne geçilmesi için çalışmalar yapılmalıdır.
- Bu çalışmada, ekonomik durumun öğrencilerin başarı ve benlik saygıları üzerindeki etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Ekonomik durumun başarı ve benlik saygısı üzerindeki etkisinin daha sonraki çalışmalarda incelenmesi önerilmektedir.
- Bu çalışmada, okul türlerinin benlik saygısı üzerinde etkisinin olmadığı tespit edilmiş olup, meslek lisesi ve anadolu lisesi öğrencilerinin başarı,

benlik saygısı ve farklı değişkenlerle daha kapsamlı incelenmesi önerilmektedir.

- Anne babanın akademik başarı beklentilerinin öğrenci üzerindeki etkisi konusunda aileleri bilinçlendirmek için okullarda veli eğitimleri düzenlenmesi önerilmektedir.
- Öğrenci ve öğretmenlere konuyla alakalı bilgilendirici semineler verilebilir, grup rehberlik etkinlikleri düzenlenebilir ve yarışmacı değil; işbirliğini destekleyici bir anlayış kazandırılması için çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Açıkgöz Ü. K.** (2007). *Etkili Öğrenme ve Öğretme*, (Yedinci Baskı). İzmir: Biliş Yayıncılık.
- Akyol H.** (2008). *Türkçe Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Anderman E. M.&Maehr M. L** 1994, Motivation and schooling in the middle grades, *Review of educational Research*, 64 (2): 287-309.
- Ataç, F.** (1991). *İnsan Yaşamında Psikolojik Gelişim*, (1. Basım). İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım, AŞ.
- Atkinson, L..R., Atkinson R. C., & Hilgard, E.R.** 1995, *Psikolojiye Giriş*. Çevirenler: Kemal Atakay, Mustafa Atakay, Aysun Yavuz. İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Aydın, A.** (2001). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi* (3. Baskı). İstanbul: Alfa Yayınları:1,85, 92-94.
- Aydın, B.** (1997), 'Çocuk ve Ergen Psikolojisi Marmara Üniversitesi Vakfı Yayınları', No: 1. İstanbul.
- Ayrancı, Ü., Günay, Y. & Ünlüoğlu, İ.** 2002, 'Hamilelikte Aile İçi Eş Şiddeti: Birinci Basamak Sağlık Kurumuna Başvuran Kadınlar Arasında Bir Araştırma', *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 3: 85.
- Balat, G. & Akman, B.** (2004), 'Farklı Sosyoekonomik Düzeydeki Lise Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi', *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14, 2, 175-183.
- Baltaş, A.** (2015), 'Başarının Ardındaki İnsan', <http://www.baltas-baltas.com/web/makaleler/m_5.htm>.
- Baybek, H. & Yavuz, S.** (2005), 'Muğla Üniversitesi Öğrencilerinin Benlik Saygılarının İncelenmesi', *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Bahar (14): 93-94.
- Bayındır, N.** (2010), 'Aile İçinde Yaşanan Şiddete Karşı Çocuğun Gösterdiği Tepkiler', *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2):1-8.
- Baymur, F.** (1994). *Genel Psikoloji*. 12. Baskı. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Bekir, H.Ş.** (2009), 'Ankara'nın Farklı Sosyoekonomik Bölgelerinde Yaşayan Aile Bireylerinin Aile İlişkilerini Algılama Durumları', *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25:10.
- Beliner, A.S.** (2006), 'Konak Sağlık Grup Başkanlığı'na Bağlı Kurumlarda Çalışan Personelin Aile İçi Şiddetle Karşılaşmasının Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir, Türkiye
- Britner S.L.** (2002), 'Science Self-Efficacy Of Africa American Middle School Students: Relationship To Motivation Self-Beliefs, Achievement', Gender and Gender Orientation. PhD.Dissertation(Doktora Tezi). Emory University, Atlanta, GE.
- Cherniss, C.** (1998), "Social and emotional learning for leaders", *Educational Leadership*, 55, 26-36.

- Cherniss, Cary.** (2002), "Emotional Intelligence and the Good Community", *American Journal of Community Psychology*, 30, 1, 1-11.
- Clayton, E. T** (2016). Psychological self-help.
< <http://mentalhelp.net/psychhelp/chap3k.htm> >.
- Corso S. M.** (2001). Emotional intelligence in adolescents: How it relates to giftedness. Unpublished Master's Thesis.
- Cüceloğlu, D.** (2006). Başarıya Götüren Aile, Sınav Döneminde Ana babalık. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cürebal F. & Çetin Ö. G.** (Editörler). (2012), Anne-Baba, Veli, Aile Eğitimi Ve Rehberliği 0-18 Yaş Grubu Gelişimi Rehberi, İstanbul: Kadıköy İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü: 84-87, 89-90, 91-93.
- Çakır (Kozcu) N., Şenler B. ve Taşkın(Göçmen) B.,** (2007), 'İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Fen Bilgisi Dersine Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi', *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(4): 637-655.
- Çekuç S., Sagun G., Doymuş Z., Ergener B. ve Özdemir Ö.** (2012). Anadolu Öğretmen Liseleri Eğitim Psikolojisi 10. Sınıf Ders Kitabı (3. Baskı). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 38
- Çerik, Ş.** (2002), 'Ailelerin Gençlere Karşı Tutumları Ve Gençlerin Ailelerinin Tutumlarını Algılayışlarına Yönelik Üniversite Gençliği Üzerinde Bir Araştırma' *Ege Üniversitesi İ.İ.B.F. Ege Akademik Bakış*, 2(1):12-13.
- Çevik, G. B. ve Atıcı, M.** 2009, 'Lise 3.Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi', *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1):347-350
- Çörüş, G.** (2001), Son Ergenlikte Öz-Değeri Etkileyen Ailesel Değişkenler: Bilişsel Kuram Açısından Bir Değerlendirme.
- Çuhadaroğlu F.** (1986), 'Adolesanlarda Benlik Saygısı', Yayınlanmış Uzmanlık Tezi, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ankara
- Çuhadaroğlu, F. ve Sonuvar B.** (1993), "Adolesan İntiharları ve Kendilik İmgesi" *Türk Psikiyatri Dergisi*. 4,1: 29-38,
- Ekşi, B.** (2005), 'Evliliğe Hazırlık Aşamasındaki Karı-Koca Adaylarının Evlilik ve Anne-Baba Olma Üzerine Düşünceleri', *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 2(8):75-83.
- Elias, M.J., Bruene-Butler L. Blum L. ve Schuyler T.** (1997), "How to Launch a Social and Emotional Learning Program", *Educ Leadership*, 54(8), 15-19.
- Erdem R. ve diğerleri,** (2005). Üniversite Öğrencilerinin Zaman Yönetimi Davranışları ve Bu Davranışların Akademik Başarı ile İlişkisi, <http://journals.manas.edu.kg/mjsr/oldarchives/Vol07_Issue14_2005/44_6.pdf>.
- Erden, M.** (1998). Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erdoğan Y.** (2006), 'Yaratıcılık İle Öğretmen Davranışları ve Akademik Başarı Arasındaki İlişkiler' <<http://www.e-sosder.com/dergi/1795-106.pdf>> .
- Eren, A.** (2005), 'Korku Kültürü, Değerler Kültürü ve Şiddet', *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 2(8):35.
- Erşan, E. E., Doğan, O. ve Doğan Sivas, S.** (2009), 'Beden Eğitimi ve Antrenörlük Bölümü Öğrencilerinde Benlik Saygısı Düzeyi ve Bazı Sosyodemografik Özelliklerle İlişkisi', *Klinik Psikiyatri*, 12:40-41.
- Ertem, Ü. ve Yazıcı, S.** (2006), 'Ergenlik Döneminde Psiko-Sosyal Sorunlar ve Depresyon', T.C. Başbakanlık Aile Ve Sosyal Araştırmalar Genel

Müdürlüğü Aile Ve Toplum Eğitim - Kültür ve Araştırma Dergisi,
3(9):64-67.

- Finley, D., Petigner, A., Rutherford, T. & Timmes, V. (2000)**, “Developing emotional intelligence in a multiage classroom” *Chicago, IL: St. Xavier University & Skylight Professional Development. (ERIC Document Reproduction Services No. ED442 571*
- Ford, M. E. & Tisak, M. S. (1983)**, “A further search for social intelligence”, *Journal of Educational Psychology, 75(2)*, 196-206.
- Goleman, D., R. Boyatzıs, A. Mckee. 2002**, *Yeni Bireyler*, İstanbul: Varlık Yayınları.
- Gordon D., (1997)**. The Relationships Among Academic Self-Concept, Academic Achievement, And Persistence With Self-Attribution, Study Habits, And Perceived School Environment. PhD.Dissertation (Doktora Tezi). Purdue University, West Lafayette, USA.
- Gore: W. (2000)**, “Enhancing students emotional intelligence and social adeptness.” Chicago, IL: St. Xavier University & Skylight Professional Development, (ERIC Dokument Reproduction Services No. ED 442 572).
- Gökdağ, D. (Editör). (2002)**. *Aile Psikolojisi ve Eğitimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını: 107.
- Green, A. L. (2000)**. The Perceived Motivation for Academic Achievement Among African American College Students, The Florida State University.
- Güler N., Uzun S., Boztaş Z., Aydoğan S. 2002**, ‘Anneleri Tarafından Çocuklara Uygulanan Duygusal Ve Fiziksel İstismar/İhmal Davranışı Ve Bunu Etkileyen Faktörler’ , *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 24 (3):128 -134.
- Gün, E. (2006)**.*Spor Yapanlarda Ve Spor Yapmayan Öğrencilerde Benlik Saygısı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana: 65-66.
- Güntan, D. (2008)**. İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin İngilizce Dersindeki Akademik Benlikleriyle Başarıları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Dönem Projesi. DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gür A. (1996)**, ‘Ergenlerde Depresyon ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki’, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Hall L.R., (1997)**, ‘Mathematics and Science Achievement in Adolescence’ The Effects of Life Course Goals and Self-Concept. Master Thesis (Yüksek Lisans Tezi, University Of Toronto, Toronto, CA.
- Hamarta, E. ve Demirbaş, E. 2009**, ‘Lise Öğrencilerinin Utangaçlık ve Benlik Saygılarının Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Açısından İncelenmesi’ *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21:243.
- Harter S. (2001)**. Contemporary Issues and Historical Perspectives. The construction of the self: A developmental perspective. New York. The Guildford Press, 1-28.
- Harter, S. (1990)**, ‘Developmental Differences in The Nature of Self-Representations for The Understanding, Assesment and Treatment of Maladaptive Behavior’, *Cognitive Therapy and Research*, 14, 113-142.
- Hendricks (Beatty) S., (2002)**. Changes In Academic And Social Self- concepts Of High- Achieving High School Juniors In A Residential Setting.

PhD.Dissertation(Doktora Tezi). University Of New Orleans, New Orleans, USA.

- Hidroğlu, S., Topuzoğlu, A., Ay, P. ve Karavuş M.** (2006), ‘Kadın Ve Çocuklara Karşı Fiziksel Şiddeti Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi: İstanbul’da Sağlık Ocağı Tabanlı Bir Çalışma’, *New/Yeni Symposium Journalekim*, 44(4):199-201.
<http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/150/yil_maz.htm>.
- Hurlock, B E.** (1955). *Adolescent Development*. New York: Mc Graw- Hill Book Company.
- Jersild, A. T.** (1979). *Çocuk Psikolojisi*. (çev. Gülseren Günçe), 3. baskı, Ankara: A.Ü. Basımevi, 118-648. Argun, Y. (2005). Anne Baba ve Öğretmenlerin Öğrenilmiş Güçlülüğü ile Okul Öncesi Çocukların Davranışsal-Duygusal Güçlülüğü ve Kendilik Algısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kahriman, İ. ve Polat, S.** (2003), ‘Adölesanlarda Aileden ve Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek Ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki’, *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 6(2):15-22.
- Kapcı, E. G.** (2004). İlköğretim Öğrencilerinin Zorbalığa Maruz Kalma Türünün ve Sıklığının Depresyon, Kaygı ve Benlik Saygısıyla İlişkisi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 37(1):6-9.
- Karakaya I., Coşkun A. ve Ağaoğlu B.** (2006), ‘Yüzücülerin Depresyon, Benlik Saygısı ve Kaygı Düzeylerinin Değerlendirilmesi’, *Anatolian Journal of Psychiatry*; 7: 165.
- Karasakaloğlu, N.; Saracaloğlu, A.S .** (2009), ‘Sınıf Öğretmeni Adaylarının Türkçe Dersine Yönelik Tutumları, Akademik Benlik Tasarımları İle Başarıları Arasındaki ilişki’ *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı1.(Haziran2009)
<http://efdergi.yyu.edu.tr/makaleler/cilt_VI/haziran/karasakaloglu_saracalioglu.doc>.
- Karataş, Z. ve Gökçakan, Z.** (2009), ‘Psikodrama Teknikleri Kullanılarak Yapılan Grup Uygulamalarının Öğrencilerde Saldırganlığı Azaltmadaki Etkisinin İncelenmesi’, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(4): 357.
- Keçeli-Kayısıllı B.** (2008), “Akademik Başarının Arttırılmasında Aile Katılımı”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi* 2008, 9 (1) 69-83:71.
<<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/39/1100/13082.pdf>>.
- Keskin, G., B. Sezgin,** (2009), ‘Bir Grup Ergende Akademik Başarı Durumuna Etki Eden Etmenlerin Belirlenmesi’ , *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, Cilt 4, Sayı:10 ss.3-18:5.
- Kirel, Ç., Kayaoğlu, A. ve Gökdağ R.** 2013, *Sosyal Psikoloji-II. Ünlü, S. (ed.)*. Anadolu Üniversitesi Yayınları Web-Ofset. 2. Baskı Eskişehir: 114, 118, 120, 132,133, 138.
- Kirk G.** (2000), ‘ The Relationship Of Attitudes Toward Science, Cognitive Style, And Self- Concept To Achievement In Chemistry At The Secondary School Level’ PhD.Dissertation(Doktora Tezi). Florida International University, Miami, Florida, USA.
- Kocacık, F.** (2001), ‘Şiddet Olgusu Üzerine’ , *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(1):1-6.

- Koçak, E.** (2008). Öğrencilerde Yalnızlığın Yordayıcısı Olarak Benlik Saygısı Ve Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzlarının İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana: 26-28, 59-60, 70-72.
- Kulaksızoğlu, A.** (1998). *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kurt, K.** (2012). Duygu ve Davranışlarımızın Patronu Olmak. Ankara: Alter Yayınları
- Kuzgun Y.** (2008). Meslek Rehberliği ve Danışmanlığında Belli Başlı Yaklaşımla. Rehberlik ve Psikoloji Danışma (Geliştirilmiş 9. Baskı). Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 105-116.
- Marsh H. W.** 1989, 'Age and sex effects in multiple dimensions of self-concept' *Preadolescence to early adulthood, Journal Of Educational Psychology*, 81 (3):417-430.
- Marsh H. W.** (1990), 'The Structure of Academic Self-concept: The Marsh/Shavelson Model', *Journal Of Educational Psychology*, 82 (4): 623-636.
- Mayer, J.D. ve Cobb, C. D.**(2000), "Emotional Intelligence: What the Research Says?", *Educational Leadership*, 58(2), 14-18.
- Meece J. L., Eccles J. S., Kaczala C. M., Gaff S. B.ve Gutterman R.** (1982), 'Sex differences in math achievement: Toward a model of academic choice', *Psychological Bulletin*, 91 (2): 324-348.
- Mehrabian, A.** 2000, "Beyond IQ: Broad-based measurement of individual success potential or "emotional intelligence", [*Monograph*] *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 126
- Newsome, Day, A. L. ve Catano, V. M.** 2000, "Assessing the Predictive Validity of Emotional Intelligence", *Personality and Individual Differences*, 29, 1005- 1016.
- Oktan V. ve Şahin M.** (2010), 'Kız Öğrencilerde Beden İmajı İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi', *Uluslar Arası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7 (2) :7-8.
- Okutan, N.** (2007). *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet – Van'da, Kadınların Şiddet Deneyimleri, Şiddeti Doğuran Koşullar ve Başetme Biçimleri. Şiddetin Kadın Sağlığına Etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Van: 217-218.
- Önder, A.** (1997). Küçük Çocuklar için Kendilik Algısı Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması ve Okul Öncesi Çocuklarında Kendilik Algısının Yaş Cinsiyet Premature Doğma ve Okula Devam Etme Süresine İlişkin Olarak İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Özatça, A.** (2009). *Öğrencilerde Sosyal Ve Duygusal Yalnızlığın Yordayıcısı Olarak Aile İşlevleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana: 110-115.
- Özcebe, H. ve Dam, A. V.** (Danışmanlar) (2007), *Aile İle İletişim- Ailenin Güçlendirilmesi*, Türkiye Üreme Sağlığı Programı Gençlik Danışmanlık Ve Sağlık Hizmet Merkezleri CSÜS Eğitim Modülü Katılımcı Rehberi. Ankara: T.
- Özden Y.** (2005). *Öğrenme ve Öğretme(Yedinci Baskı)*. Pegem A Yayıncılık, Ankara, 21-36.
- Öztürk, H. ve Sevil, Ü.** (2005), ' Gebelikte "Şiddet" ' *Sağlık Ve Toplum Dergisi*, (1) 25-31.

- Parker, J. D. A.** (2002), *Emotional intelligence and academic success: Examining the transition from high school to university*. Vancouver, British Columbia: Paper to be presented at the 2002 annual meeting of the Canadian Psychological Association.
- Parker, J. D. A., Summerfeldt, L. J., Hogan, M. J., ve Majeski, S.** (2004), "Emotional Intelligence and academic success: Examining the transition from high school to university", *Personality and Individual Differences*, 36, 163-172.
- Piyancı B.** (2007), 'İlköğretim Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Bilgisayara Dersindeki Akademik Benlik Kavramları İle Başarıları Arasındaki İlişki', Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, Türkiye.
- Razi, G. S., Kuzu, A. ve Yıldız A. N.** (2009), 'Çalışan Gençlerde Benlik Saygısı, İletişim Becerileri ve Stresle Baş Etme' *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 8(1):19- 21.
- Rosenberg M., Schooler C., Schoenbach C. ve Rosenberg F.** (1995). Global Self-Esteem and Specific Self-Esteem: Different Concepts, Different Outcomes, *American Sociological Review*, 60 (1): 141-156.
- Sayan A., Tan M., Uğurlu N. ve Çevirme H.** (2001), 'Üç Farklı Sosyoekonomik Düzeydeki Lise Son Sınıf Öğrencilerinde Olumlu Sağlık Davranışları, Olumlu Kendilik Algısı İlişkisi', *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 4(2):29-30.
- Sayiner B., Savaşan E., Sözen D. ve Köknel Ö.** (2007), 'Yükseköğretim Gençliğinin Benlik Algısının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi: İstanbul Ticaret Üniversitesi Örneği', *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11):253-265.
- Schunk D. H.** (2009). *Öğrenme Teorileri. 5. Baskı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Senemoğlu N.** (2005). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya* (On İkinci Baskı). Gazi Kitabevi Tic. Ltd. Şti., Ankara, 598s.
- Sevilmiş (Kara) F.D.** (2006), 'Lise Birinci sınıf Öğrencilerinin Coğrafya Dersine Yönelik Akademik Benlik ve Tutumları İle Başarıları Arasındaki İlişki (İzmir/Konak İlçesi Örneği)', Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, TR.
- Sevinç M.** (2003). *Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*. Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 330-334s
- Shaikh, Arshi.** (2004), "Emotional Intelligence: Is it Intelligence or a Personality Trait?", *Ontario: UMI Pruquest Digital Dissertations*, 2-25.
- Shapiro, L. E.** (1998), "*Yüksek EQ'lu Bir Çocuk Yetiştirmek*", (Çev: Ü. Kartal), İstanbul: Varlık Yayınları.
- Shavelson R. J., Hubner J. J. ve Stanton G. C.** (1976). 'Self-Concept: Validation of construct interpretations', *Review of Educational Research*, 46(3): 407–441.
- Silah, M.** (2003). "Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarılarını Etkileyen Çeşitli Nedenler Arasından Süreksiz Durumluk Kaygının Yeri ve Önemi", *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, Sayı 10
- Stake J. E.** (1992). 'Gender Differences And Similarities in Self-Concept Within Everyday Life Contexts', *Psychology of Women Quarterly*, 16: 349–363.
- Strang, R.** (1957). *The Adolescent Views Himself. A Psychology of Adolescence*. London: McGraw- Hill Book Company.

- Tanchareonrat, O.** (1988). Selected Characteristics and Academic Achievement of International Graduate Students at Illinois State University, Illinois State University.
- TDK**, Türk Dil Kurumu,
<http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.572ff4770251e8.36320943> Erişim: 05.04.2016
- Tezel, A.** (2002), 'Çocuğa Yönelik Şiddet', Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 5(1):93.
- Tutar, H., Altınöz, M. ve Çakıroğlu D.** (2009), 'İş görenlerin Kendilik Algılarının Bireysel Özellikler Bakımından Değerlendirilmesi', *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21:491-495.
- Ulusoy, M. D. Özcan D., N. ve Görgün B., A.** (2005), *Ebeveynin Çocuk Yetiştirme Biçimi Ve Öğrenci Problemleri: Ankara İli Örneği*. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, Ankara: 6-8.
- Uzbaş, A.** 2009. 'Okul Psikolojik Danışmanlarının Okulda Saldırganlık ve Şiddete Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi', *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (18):105.
- Ünal, K., G. ve Orgun, F.** (2006), 'Öğrencilerin Öz Etkililik-Yeterlilik Düzeyleri İle Başa Çıkma Stratejilerinin İncelenmesi', *Anatolian Journal of Psychiatry*, :92-97
- Van Der Zee, K., Thijs, M., & Schakel, L.** (2002, "The Relationship of Emotional Intelligence with Academic Intelligence and Big Five", *European Journal of Personality*, 16,103-125.
- Vollmer, F.** (1986), "The relationship between expectancy and academic achievement - How can it be explained?", *Br. J. educ. PsychoL*, 56, 64-74.
- Walter W.W.JR.** (2003), 'The Reevaluation Of The Relationships Among Academic Performance, Academic Achievement, Social Acceptance and The Self-Esteem Of Third And Sixth Grade Students', PhD. Dissertation (Doktora Tezi). The University Of Alabama, Birmingham, Alabama, USA.
- Yağbasan, M. ve İmik, N.** (2006), 'Öğretmenlerin Aile İçi İletişimi (Malatya İli Örneği)', *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2) :227-229.
- Yalçın, S. K. ve Şengül, M.** (2004), 'Dede Korkut Hikâyeleri'nin Çocuk Eğitimi Açısından Öne Sürdüğü Değerler Ve Ortaya Çıkarmak İstedığı Tip Üzerine Bir Değerlendirme', *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2) :209.
- Yavuzer H.** (2002) Eğitim ve Gelişim Özellikleriyle Okul Çağı Çocuğu, Remzi Kitabevi, İstanbul
- Yegül I. B.** (1999), 'Liseli Erkek Sporcular ile Sporcu Olmayan Bireylerin Benlik Saygısı ve Atletik Yeterlik Puanlarının Karşılaştırılması', Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara 79-96s
- Yeşilyaprak B.** 2001, 'Duygusal zeka ve eğitim açısından doğurgaları', *Eğitim Yönetimi Dergisi*, Sayı: 25, Ankara, 139-146.
- Yeşilyaprak, B.** (Ed.). (2004). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık: 114-115, 119, 120.
- Yılmaz, A.** (2001), 'İşbirliğine Dayalı Öğrenme; Etkili Ancak İhmal Edilen ya da Yanlış Kullanılan Bir Metot', *Milli Eğitim Dergisi*, Mart, Nisan, Mayıs 2001, Sayı 150,

- Yörüköglü A.** (1988). *Gençlik Çağı Ruh Sağlığı Eğitimi ve Ruhsal Sorunları*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları Sosyal ve Felsefi Eserler Dizisi
- Yörüköglü, A.** (1990), “Gençlik ve Yetişkinler: Kuşaklar Çatışması”, Aile Yazıları III, Ankara, T.C. Aile Araştırma Kurumu (Alıntı: Palti, C. (2012), Üniversiteye Hazırlanan Lise Son Sınıf Öğrencilerinde Yükseköğretime Sınavı Öncesi Ve Sonrasında Benlik Saygısı, Sınav Kaygısı Ve Durumluk-Sürekli Kaygı Düzeyleri. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: 10-11).
- Yörüköglü, A.** (1989). *Gençlik Çağı, 6. Baskı*. İstanbul: Özgür Yayın-Dağıtım.
- Zuckerman D. M.** (1985), ‘Confidence and aspirations: Self-esteem and self-concepts as predictors of students’ life goals’, *Journal Of Personality*, 53, 543–560.

EKLER

EK-1 Sosyo- Demografik Bilgi Formu

Sevgili Öğrenciler,

Bu form bilimsel bir araştırmaya ışık tutmak amacıyla hazırlanmıştır. Soruların doğru ya da yanlış cevapları yoktur. Samimi ve gerçeğe uygun yanıtlarınız önemlidir. Vereceğiniz bilgiler sadece araştırma amacıyla kullanılıp, gizli tutulacaktır. Her soruda yalnızca bir cevabın önündeki boşluğa X işareti koyarak görüşlerinizi işaretleyiniz.

Katkılarınız için teşekkür ederiz.

1. Cinsiyetiniz:

Kız () Erkek ()

3. Kaç Kardeşiniz?

1 () 2 () 3 () 4 () 4+ ()

4. Ailenizin kaçınıcı çocuğusunuz?

1. () 2. () 3. () 4. () 4. ve üstü ()

5. Öğrenim Gördüğünüz Okul Türü:

Anadolu Lisesi () Meslek Lisesi ()

6. Sınıfınız?

10.sınıf () 11.sınıf ()

7. 2014-2015 Eğitim-Öğretim Yılı Yarıyıl Not Ortalamanız:

02.00-02.49 () 02.50-02.99 () 03.00-03.49 ()

03.50-03.99 () 04.00-04.49 () 04.50-05.00 ()

8. Anne ve babanız hayatta mı?

Annem ve babam hayatta ()

Annem ve babam hayatta değil()

Sadece annem hayatta ()

Sadece babam hayatta()

9. Anne ve babanızın evlilik durumu?

Evliler()

Boşandılar ()

Boşanmadılar ama ayrı yaşıyorlar ()

10. Annenizin Öğrenim Durumu:

Okur-yazar değil()

Okur-yazar/İlkokul ()

Ortaokul/Lise()

Üniversite()

Lisansüstü()

11. Babanızın Öğrenim Durumu:

Okur-yazar değil()

Okur-yazar/İlkokul()

Ortaokul/Lise()

Üniversite()

Lisansüstü()

12. Ailenizin Ekonomik Durumu:

Düşük ()

Orta()

Yüksek()

13. Arkadaşlarınız arasında sevilir misiniz?

Çoğunlukla()

Sık sık()

Bazen()

Nadiren()

14. Kendinizi genelde değerli buluyor musunuz?

Çoğunlukla()

Sık sık()

Bazen()

Nadiren()

15. Hayatınızdan memnun musunuz?

Çoğunlukla()

Sık sık()

Bazen()

Nadiren()

EK-2 Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

Aşağıdaki maddeler kendiniz hakkında ne düşünüp genel olarak ne hissettiğinize ilişkin olarak hazırlanmıştır. Lütfen her bir maddeyi dikkatlice okuyun ve kendiniz hakkında nasıl hissettiğinizi maddelerin karşısındaki “Hiç katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Katılıyorum” ve “Tamamen katılıyorum” seçeneklerinden uygun olan birine (X) işareti koyarak belirtin.

NO	SORULAR	HIÇ		TAMAMEN	
		KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	KATILYORUM	KATILYORUM
1.	Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum	()	()	()	()
2.	Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum	()	()	()	()
3.	Genelde kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim	()	()	()	()
4.	Ben de diğer insanların birçoğunun yapabildiği kadar bir şeyler yapabilirim.	()	()	()	()
5.	Kendimde gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum	()	()	()	()
6.	Kendime karşı olumlu bir tutum içerisindeyim.	()	()	()	()
7.	Genel olarak kendimden memnunum	()	()	()	()
8.	Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim	()	()	()	()
9.	Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığımı düşünüyorum.	()	()	()	()
10.	Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığını düşünüyorum.	()	()	()	()

EK-3 İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü İzni

T.C.
İZMİR VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 12018877-604.01.02-E.986843

27/01/2016

Konu :**Melek ZEYBEK**

Araştırma İzni

VALİLİK MAKAMINA

İlgi:a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 07/03/2012 tarihli ve B.08.0.YET.00.20.00.0/3616 sayılı yazısı (Genelge 2012/13)
b)İstanbul Aydın Üniversitesi'nin 08/01/2016 tarihli ve 89 sayılı yazısı.

İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Psikoloji Tezli Yüksek lisans öğrencisi Melek ZEYBEK'in "**Meslek Lisesi ve Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Başarı ve Benlik Saygısının Karşılaştırılması(İzmir İli Aliağa İlçesi Örneği)**" konulu tez çalışması için kullanacağı ölçekleri, Müdürlüğümüz Aliağa İlçesinde bulunan 80.Yıl Cumhuriyet Anadolu Lisesi, Aliağa Anadolu Lisesi, Aliağa Ticaret Meslek Lisesi, Haydar Aliyev Teknikve Meslek Anadolu Lisesi'nde öğrenim gören öğrencileri uygulamak istediği ilgi (b) yazı ile belirtilmektedir.

Söz konusu ölçeklerin uygulanmasının, yukarıda adı geçen İlçenin okullarında 2015-2016 öğretim yılında eğitim öğretimi aksatmayacak ve eğitim kurumu yöneticilerinin uygun gördüğü şekilde yapılmasına oybirliği ile karar verilmiştir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Vefa BARDAKCI
Müdür

OLUR
27/01/2016
Fatih DAMATLAR
Vali a.
Vali Yardımcısı

Hükümet Konağı C Blok Strateji Geliştirme Hizmetleri 1 Bölümü Konak/İZMİR
Elektronik Ağ: izmir.meb.gov.tr
e-posta: strateji35_1@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: N.GÜR Memur
Tel: (0 232) 477 21 37
Faks: (0 312) 477 21 07

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 05a6-1e23-3104-a595-efed kodu ile teyit edilebilir.

ÖZGEÇMİŞ

1987 yılında Trabzon’da doğdu. İlköğretimi Uşak ilinde tamamladı. 2004 yılında Uşak İzzettin Çalışlar lisesinden mezun oldu.

2009 yılında İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümünden mezun oldu. 2009-2014 yılları arasında İstanbul ilinde Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı bir ilköğretim okulunda rehberlik öğretmeni olarak çalıştı. 2013-2016 yılları arası İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji bölümünde yüksek lisans öğrenimi gördü.

2014 yılından bu yana İzmir ilinde Aliğa Rehberlik ve Araştırma Merkezinde Rehberlik Öğretmeni olarak çalışmaktadır.